

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1938.

Första kammaren.

Nr 14.

Onsdagen den 23 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 131, angående statsunderstödd premiering av mindre jordbruk m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 132, angående förbättrade pensionsförmåner för f. d. stationskarlen vid statens järnvägar F. R. Törnqvist; och

nr 133, angående tilläggs pension åt generaldirektören och chefen för telegrafverket greve H. A. Hamilton.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 134, angående bidrag till internationell hjälpverksamhet till förmån för hemlösa barn i Spanien.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet den av herr *Ehrnberg* m. fl. väckta motionen, nr 242, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 35 § lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Anmälde bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 53, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i betänkande nr 3 bifölles även av andra kammaren.

Vid ånyo skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av övergångsbestämmelserna till lagen den 18 april 1935 med vissa bestämmelser om arbetsförmedling, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av vissa i statsverkspropositionen beträffande Statens allmänna fastighetsfond, kommunikationsdepartementet, gjorda framställningar om anslag till kapitalinvestering;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlöningsförmåner för viss personal vid Varberg—Åtrans järnväg;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande till svenska järnvägsmännens vilohemsförening u. p. a. av tre barackbyggnader m. m.;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till säkerhetsanordningar vid järnvägskorsningar; samt

nr 36, i anledning av väckt motion om en statens sommar- och sportstuge-lånefond.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid ånyo skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckt motion rörande viss ändring i lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. förhindrande av frivilligas deltagande i spanska inbördeskriget.

Föredrogs ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 5 mars 1937 (nr 61) angående åtgärder för att förhindra frivilligas deltagande i inbördeskriget i Spanien m. m.

Genom en den 4 februari 1938 dagtecknad, till utrikesutskottet hänvisad proposition, nr 81, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 5 mars 1937 (nr 61) angående åtgärder för att förhindra frivilligas deltagande i inbördeskriget i Spanien m. m.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehäft följande i anledning av propositionen inom andra kammaren väckta motioner, nämligen nr 356 av fru *Rönn-Christiansson* m. fl. och nr 358 av herr *Flyg* m. fl., i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå ifrågavarande proposition.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag å motionerna II: 356 och 358, antaga följande förslag till

L a g

om fortsatt giltighet av lagen den 5 mars 1937 (nr 61) angående åtgärder för att förhindra frivilligas deltagande i inbördeskriget i Spanien m. m.

Härigenom förordnas, att lagen den 5 mars 1937 angående åtgärder för att förhindra frivilligas deltagande i inbördeskriget i Spanien m. m., vilken lag gäller till och med den 28 februari 1938 eller den tidigare dag Konungen förordnar, skall äga fortsatt giltighet till och med den 28 februari 1939 eller den tidigare dag Konungen förordnar.

Herr Branting: Jag ber att i detta sammanhang få avge en kort deklARATION.

Jag ser mig föranlåten att instämma i den principiella kritik, som har riktats emot det föreliggande lagförslaget. Jag beklagar de internationella förhållandena, som föranleda regeringen att anse sig tvungen framlägga lagen.

Ang. förhinderande av frivilligas deltagande i spanska inbördeskriget.
(Forts.)

Och jag vill slutligen begagna tillfället att uttala min aktning och min beundran för de svenska män, som i kampen för frihet och demokrati velat göra den största insats, en människa kan göra. Jag har, mina herrar, vid upprepade tillfällen träffat dessa svenska frivilliga i Spanien, och jag förmenar, att de göra heder åt det svenska namnet och att nationen är skyldig dem sitt erkännande.

Det blir i denna situation, om jag så får uttrycka mig, en pervers åtgärd att antaga den föreliggande förbudslagen, och jag ser mig därför föranlåten att yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Pauli: Herr talman! Utskottets utlåtande är enhälligt, och eftersom jag inom utskottet har deltagit i detta beslut, är det tydligt, att jag icke här kan ha för avsikt att framställa något yrkande i annan riktning.

Jag har begärt ordet för att något erinra om bakgrunden till den speciella fråga, som propositionen berör — den större fråga, som ligger bakom detta förslag om förnyande av lagen om frivilliga av i fjol. Denna större fråga är den s. k. non-interventionen, den överenskommelse, som på förhösten 1936 träffades mellan så gott som alla europeiska stater om att förhindra utförsel av vapen och krigsmateriel till Spanien och som fick en fortsättning i det avtal, som tillkom i början av 1937, då man kom överens om att förbjuda frivilligas deltagande i inbördeskriget. Det var detta senare avtal, som blev den omedelbara anledningen till den lag, som i fjol antogs. Denna non-intentionsöverenskommelse angavs ha det i och för sig mycket lofvärda syftet att förebygga, att konflikten spred sig utanför Spaniens gränser. Man kan säga, att det var en del av övriga Europas skyddsåtgärd, ett slags gemensamt brandskydd. Och i detta särskilda avseende kan man ju våga påstå, att åtgärderna ha fyllt sin uppgift, eftersom vi kunna konstatera, att kriget allt fortfarande efter mer än ett och ett halvt år är begränsat till Spanien. Visserligen såg det ut ett slag förra sommaren, som om krisen skulle sprida sig längre, som om det skulle bli ett krig över hela Medelhavet. Som vi veta, förekom det s. k. piratdåd mot främmande länders fartyg ända bort mot asiatiska kusten, men den åtminstone officiellt okända stat, som stod bakom dessa piratföretag, inställde dem hastigt, sedan England och Frankrike vid mötet i Nyon gemensamt åtagit sig att fungera som säkerhetspolis i Medelhavet.

Man kan ännu icke på något håll säga, hur den spanska krisen kommer att avlöpa och vilka följder den kan få för Europa. Vad man som sagt kan konstatera är att i varje fall brandhärden hittills har begränsats och att den europeiska freden har bevarats. Ja, den europeiska freden har bevarats, men den har köpts för ett dyrt pris, och priset har betalats av det spanska folket. Det har betalats i form av ett förlängt krig och i form av lidanden, som trotsa all beskrivning.

Sådan som non-interventionstanken från början framlades, innehöll den säkerligen också en förhoppning om att man skulle kunna förkorta kampen mellan de stridande parterna i Spanien därigenom att såväl regeringens anhängare som rebellerna avstängdes från yttre hjälp och helt hänvisades till sina egna resurser. Som vi alla veta, har det icke gått på det sättet. Den ena parten, den angripna lagliga regeringen, har med vissa relativt obetydliga undantag — vi tänka då alla i främsta rummet på den ganska begränsade hjälp, som lämnats från Sovjet-Ryssland — varit avstängd från militär och teknisk hjälp utifrån, medan den andra parten ända från början och trots non-intentionsavtalet har erhållit kontinuerlig förstärkning först i form av

Ang. förhinder av frivilligas deltagande i spanska inbördeskriget.

(Forts.)

krigsmateriel och sedan även i form av stora truppstyrkor, som det naturligtvis minst av allt är adekvat att kalla för frivilliga. Om icke denna hjälp hade kommit rebellerna till del från de stater, som sympatisera med dem, skulle av allt att döma kriget nu för länge sedan varit slut och lugn och ordning återställda.

Man kan alltså tryggt säga, att non-interventionen icke har blivit vad den från de lojala deltagarnas sida avsågs att bli, nämligen en opartisk aktion i syfte att begränsa konflikten och att bespara både de europeiska folken och det spanska folket onödiga lidanden. Det konstateras här i utskottets motivering, att den »ingalunda av samtliga till densamma anslutna stater respekterats». I verkligheten har den resulterat i att den lagliga demokratiska regeringen praktiskt taget kan sägas ha förklarats i blockad från de demokratiska staternas sida, medan däremot de fascistiska upprorsmännen på allt sätt understötts från de fascistiska staterna. På den ena sidan kunna vi alltså på det hela taget tala om non-intervention, men på den andra sidan föreligger en intervention i drastiska former. Detta senare faktum har numera icke ens hyckleriets förklädnad, eftersom vi veta, att den krigiska interventionen sedan förra sommaren öppet erkännes av statsöverhuvudet i det land, som är den främste deltagaren i detta ingripande.

När man tänker på allt detta, herr talman, och när man tager i betraktande hur ensidigt verkande dessa internationella åtgärder ha blivit, kan man icke förvåna sig över att en stark motvilja mot en så enögt tillämpad non-intervention har gjort sig gällande i olika länder, även här i Sverige. Jag kan lugnt våga påstå, att den icke inskränker sig bara till de politiska kretsar, från vilka det nu har kommit motioner om avslag. Det är många, som fråga sig, och jag skulle tro icke så få inom denna kammare, vad det egentligen är för mening i att alltså deltaga i en internationell överenskommelse, som av vissa bland undertecknarna behandlas som luft och vars resultat måste te sig som en ovänlig handling mot en stat, med vilken vi stå i vänskapligt förhållande. Det finns en stark opinion i vida kretsar, som önskar, att den spanska regeringen skall återfå sin lagliga rätt att köpa vapen till sitt försvar. Och det finns en ännu starkare opinion, som önskar, att det i varje fall skall givas rätt åt denna regering att skaffa skyddsmedel till värn för sin civilbefolkning mot de luftangrepp och det massakrerande av nonkombattanter, kvinnor och barn, som särskilt på sista tiden har förekommit och som upprört alla civiliserade människor. Det finns ögonvittnen ur den svenska riksdagens egen krets, som ha färsk erfarenheter att åberopa till stöd för vad som här säges.

Nog borde det kunna tänkas, att man närmare övervägde detta och undersökte, om icke denna särskilda fråga om luftskydd för den spanska civilbefolkningen kunde tagas upp för sig till behandling, skild från det övriga non-intentionsproblemet. Det vore i varje fall starkt motiverat ur humanitär synpunkt.

Nu beröres emellertid icke denna sak i den föreliggande propositionen. Den sysslar, som vi veta, endast med frågan om fortsatt hinder för svenska frivilligas utresa till Spanien. Jag vill öppet säga, att det är med lika liten entusiasm som i fjol som jag och många med mig se ett sådant stadgande om straffpåföljd för den, som vill gå ut och våga livet för en sak, som han anser rättvis. När jag till skillnad från den föregående talaren likväl icke har velat motsätta mig ett provisoriskt förnyande av denna provisoriska lag, så har det berott på huvudsakligen två synpunkter. Dels kan man se något berättigat i att vårt land icke framträder isolerat, när det gäller att taga ett steg ut ur en överenskommelse, som vi ha slutit med en rad andra stater, dels

Ang. förhindrande av frivilligas deltagande i spanska inbördeskriget.
(Forts.)

började det i varje fall vid tiden för utskottsbehandlingen se ut, som om man numera skulle kunna hoppas på att det skulle bli allvar med ett allmänt tillbakadragande av de utländska stridskrafterna i Spanien. Hur det numera efter alla de storpolitiska händelser, som den sista veckan ha inträffat i Berlin och i London och som jag icke här närmare skall beröra, förhåller sig med förhoppningarna om ett effektivt utrymmande av de utländska stridskrafterna i Spanien, är en sak, som det är mycket svårt att yttra sig om. Man kan tänka sig, att efter den nya orientering i utrikespolitiskt avseende, som den engelska regeringen nu senast har intagit, det skulle kunna te sig mera gynnsamt i detta avseende, men man kan också tänka sig motsatsen, icke minst med tanke på det hot mot Spanien som yttrades i Berlin. Skulle emellertid dessa förhoppningar nu på nytt torka in och man i stället rent av får bevittna en förstärkt invasion av utländska styrkor i Spanien, då blir givetvis talet om non-intervention ännu mera parodiskt än förut och då aktualiserar sig frågan, huruvida icke de stater, som i likhet med oss lojalt ha tillämpat non-interventionsavtalet i fråga om alla punkter, borde taga sin ställning till detta avtal under förnyat övervägande.

Under förevarande omständigheter och med hänvisning till vad jag nu anfört har jag intet annat yrkande, herr talman, än om bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herr *Wagnsson*.

Herr statsrådet **Westman**: Herr talman! Det förekommer icke så sällan i det politiska livet, att man har att välja mellan alternativ, som se helt annorlunda ut än vad de skulle göra, ifall man själv fick bestämma deras innehåll. Man blir tvungen vid sitt handlande att välja mellan två möjligheter, av vilka ingendera är sådan, som man skulle önska. Ett sådant fall föreligger här. När kammaren har att fatta ståndpunkt i den fråga, som nu föreligger, vågar jag likväl tro, att utgången i kammaren endast kan bli en, nämligen att kammaren bifaller den kungl. propositionen.

Bland de skäl, som tala för en sådan ståndpunkt, är framför allt det, att det skulle vara ett alltför tungt ansvar för Sverige, om Sverige skulle företaga en handling, som vore ägnad att spränga det internationella samarbetet, som alltjämt fortgår i den spanska frågan. Detta samarbete har under den tid, som gått, sedan kammaren förra året behandlade denna fråga, varit utsatt för starka påfrestningar. Det må vara tillåtet för mig att erinra om hurusom Tyskland och Italien den 23 juni förra året förklarade, att de med anledning av vissa krigiska händelser helt och hållet drogo sig tillbaka från kontrollapparatusens utövande. Men de båda initiativtagarna till non-interventionspolitiken, England och Frankrike, gävo icke upp sin politik, utan de fortsatte för sin del strävandena att hålla samman de europeiska makterna. Den engelska regeringen lade den 14 juli fram ett nytt förslag, som var avsett att bli bas för ett fortsatt samarbete. Sedan såg det ut som om Englands och Frankrikes strävanden skulle överkorsas av det pirateri, som i augusti utbröt i Medelhavet. Den 16 oktober tog emellertid det franska ombudet i non-interventionskommittén ett initiativ, som blåste liv i det nyssnämnda engelska förslaget, och den 4 november träffades ett avtal, som efter någon tvekan den 16 november biträdades även av Sovjet-Unionens representant. Det är på basis av detta förslag, som man alltjämt arbetar.

Jag har omnämnt dessa fakta för att bringa i erinran omständigheter, som belysa från vilken sida det har varit som non-interventionspolitiken har upp-

Ang. förhindrande av frivilligas deltagande i spanska inbördeskriget.

(Forts.)

rätthållits. Redan namnet på de makter, som ha varit bärare av denna politik, göra det för oss tveksamt, om det kan vara riktigt att anse, som en föregående ärad talare har antytt, att denna politik har varit lagd på ett sådant sätt, att den måste anses ha varit till skada för en av de båda stridande parterna i Spanien, nämligen för den lagliga regeringen i detta land. Jag vill lägga härtill den anmärkningen, att om vi betrakta den situation, som i dag råder, så måste vi väl vara mycket tveksamma, om icke konsekvensen av ett upphörande av non-interventionspolitiken skulle vara till fördel för den sida, som har gjort uppror mot den lagliga regeringen. Ett upphörande av non-interventionspolitiken skulle medföra handlingsfrihet för samtliga europeiska makter. Det är icke gott för oss att bedöma vilka makter, som skulle ha möjlighet och lust att i största utsträckning använda sig av den då inträdande handlingsfriheten. Om man alltså måste ställa sig mycket tveksam om de konsekvenser i detta avseende som ett upphävande av non-interventionspolitiken skulle ha, är det däremot alldeles klart vilka konsekvenser denna politik upphörande skulle medföra ur en annan synpunkt. Jag menar med hänsyn till den europeiska freden. Det är alldeles tydligt, att man inom de regeringar, som bättre än vi förmå att bedöma de faror, som från den spanska inbördesstriden kunna hota den europeiska freden, hyser allvarliga farhågor för vad följderna skulle bli, om non-interventionspolitiken övergavs.

Jag vill slutligen med anledning av vad den siste ärade talaren anförde säga, att den lag, som nu är föreslagen, är en minimilag. Det är en lag, som endast innehåller så pass långt gående bestämmelser, som det var nödvändigt för oss att införa för att Sverige skulle kunna medverka i non-interventionspolitiken. Denna lag har prövats föregående år och vi ha nu en tids erfarenhet av dess verkningar. Jag vågar säga, att det har visat sig, att lagen har fyllt just det ändamål, som jag nyss har angivit för lagen. Jag vågar tro, att det är i överensstämmelse med den ståndpunkt, som kammaren intog förra året, om kammaren bifaller Kungl. Maj:ts proposition i ärendet.

Herr Ström, Fredrik: Herr talman! Jag vill endast tillkännagiva, att jag för min del icke kan biträda det föreliggande utskottsförslaget; och i det ser jag en stor fara — om icke för ögonblicket, så i framtiden — även för vårt eget folk.

Jag tror, att vi ha begått ett misstag den gången, när vi överhuvud taget voro med om denna sak, och även om jag till fullo kan sentera de skäl, som herr statsrådet Westman nyss har framfört, så måste jag för min del säga, att jag tycker, att erfarenheten under det gångna året och den föreliggande situationen visar, att vi äro inne på en farlig väg och en väg, som icke förstås av det övervägande flertalet av det svenska folket.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag.

Herr Lindhagen: Jag ber att få fästa uppmärksamheten på en synpunkt, som hitills icke varit uppe i debatten i denna fråga.

Det förhåller sig ju på det sättet, att denna sak också måste föra våra tankar in på folkförbundet, som borde skött den här saken, och icke på stormakternas organiserade non-interventionspolitik. Det visar också, att folkförbundet sammanstörtat åtminstone för tillfället.

Jag har tillåtit mig, herr talman, att både motionsvis och i en petition till regeringen göra en erinran mot non-interventionspolitikens lättvindighet. Dess larvighet så att säga att tillåta ett sådant inbördeskrig, som sprider faror för

Ang. förhindrande av frivilligas deltagande i spanska inbördeskriget.

(Forts.)

hela Europa. På ömse sidor inom de två jämnstarka kämpande begår man otroliga grymheter, åtminstone skedde det i krigets första skeden. För att nu ej tala om kriminaliteten mot civilbefolkningen genom detta utnyttjande av bombflygplanen, vilka för närvarande äro världens herrar och uppfunnits av den vita vetenskapen.

Detta gör, att vi måste se oss omkring efter vidare synpunkter.

Petitionen till regeringen gick ut på att vi skulle opponera oss emot stormakternas non-interventionspolitik och i stället påkalla en folkförbundets interventionspolitik, som gjorde slut på inbördeskriget, ställde till lugn och ordning samt lät det spanska folket rösta alldeles som i Sönderjylland och Ruhr under internationell kontroll om vilken konstitution det ville ha. Denna petition rönt av regeringen den stora äran — jag förvånar mig däröver och är tacksam — att överlämnas till de svenska ombuden i Genève för att tagas under övervägande. Det ha de naturligtvis underlåtit att göra, föreställer jag mig, ty jag känner dem. Men i alla fall var även det ett indicium på hur svenska folket innerst känner, hur det bort handlas i denna fråga.

Vad är nu non-interventionspolitiken tillkommen för? Det är en stormaktsapparat för att hindra dem att officiellt flyga i armarna på varandra, om jag så får uttrycka mig, med bombflygplan och andra sådana vänskapsbetygelser. Detta ha vi neutrala inte med att göra. Det var för att hindra en officiell inblandning från England, från Frankrike, från Italien och från Tyskland, som detta avtal kom till stånd. Men dessa enskilda frivilligas riskerande av sina liv har bra litet med den stora officiella ruljangsen att skaffa. Inte i sak och inte enligt de gudomliga lagarna, herr talman! Därför äro vi mångstädes sympatiskt stämda mot att svenskar, som vilja gå till den ena eller andra sidan av egen övertygelse, också skola ha frihet att handla såsom privatmänniskor efter sin övertygelse.

Hur skall det bli, herr talman, ifall t. ex. Sönderjylland blir hotat, om den tyska minoriteten i Sönderjylland på Tysklands anstiftan gör uppror mot den stora danska majoriteten och det kommer en invasion från Tyskland? Då få väl åtminstone svenska frivilliga gå till danskarna och hjälpa dem, såsom skedde 1864. Eller skulle de inte få göra det? För ett sådant tillfälle är detta lagförslag ett farligt prejudikat.

Nu förstå vi emellertid, att den svenska regeringen, som måste lotsa sig fram bland de stormaktspolitiska bränningarna, inte kan handla så där intuitivt som en enskild motionär och petitionär kan göra. Utan den måste taga hänsyn till omständigheterna för tillfället och se till, även så vitt på Sverige ankommer, att allting går så pass i lås, att det åtminstone inte utbryter något nytt världskrig. Sålunda förstår jag också regeringens proposition, och det är inte meningen att angripa regeringen. Det är inte heller meningen från min sida att angripa folkförbundet, ty folkförbundet har gjort vad det kunnat och givit oss erfarenhet, och det är vackert så. Mer kan man inte begära av folkförbundet.

Jag vill således, herr talman, sluta med att endast uttala min sympati för herr Brantings yrkande.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Det förekommer i detta ärende en motion, väckt av fru Rönn-Christiansson m. fl., och det förefaller mig som om det hade varit klokt och förståndigt, om utskottet hade sysselsatt sig en smula mera med denna motion än vad det tydligen har gjort. Ty om man tar upp till skärskådande de tankebanor, inom vilka alla parter tyckas röra sig, således inte bara regeringen och utskottet utan också motionärerna, skall man

Ang. förhindrande av frivilligas deltagande i spanska inbördeskriget.
(Forts.)

finna att när dessa senare gå ifrån de allmänna talesätten och ge exempel, så stå de sig ingalunda slätast i diskussionen om dessa ting.

Till en början måste man väl medge, att de ha ganska rätt redan i sitt första påpekande, nämligen att lagen — när den tillkom — förutsattes vara ett oundvikligt led i det förslag till övervakning av Spaniens gränser, som då antagits av non-interventionskommittén. Jag förmodar att det inte finns någon, som påstår, att det numera är på det viset. Det är i själva verket så litet »ett oundvikligt led» i denna plan, att det strängt taget inte är något led alls, vilket motionärerna ju också ge exempel på. Vidare måste man väl också ge dem rätt, när de säga, att ingen människa, vare sig i vårt land eller i andra länder, på allvar kan förutsätta, att de fascistiska interventionsstaterna utan vidare skulle medverka till en evakuering av »frivilliga», »som de själva sänt till Spanien för att fälla utslaget i inbördeskriget till fascismens förmån». Alla nya vinkar, från Englands sida exempelvis, om nya väldiga krafttag måste säkerligen betraktas såsom fullkomligt meningslöst tal för närvarande, alldeles särskilt om man tänker på de händelser, som nyss inträffat.

Herr Pauli kan ha rätt i det avseendet, att man inte när man började behandlingen av detta spörsmål kunde veta, hur det skulle utveckla sig. Men så vet man det väl nu, och det kan ju inte vara någon anledning att inte handla så som just den innevarande tiden bjuder, därför att en föregående tid händelsevis bjöd någonting annat.

Om man till sist går till det mest centrala och det som likaledes förenar — tycks det — alla parter, så har väl detta fått sitt enkla uttryck i vad som yttrades av den ordinarie utrikesministern i fjol, då han förklarade: »Även i fråga om det frivilligförbud, som nu föreslås till antagande av den svenska riksdagen, är det fråga om en extraordinär åtgärd, därom är regeringen lika medveten som någon i kammaren kan vara, liksom att det går utöver vad som enligt svensk traditionell rättsåskådning har ansetts vara för en svensk medborgare tillåtet. Detta har icke hindrat regeringen att framlägga förslaget, men det har väl föranlett regeringen att icke framlägga ett sådant förslag förrän den själv var övertygad om att det nu förelägo förutsättningar för ett allmänt genomförande av en sådan åtgärd.» Det förefaller, som om på denna gemensamma plattform motionärerna skulle ha den fastare positionen. Eller är det verkligen så, att man inom regeringen i närvarande stund anser, att det fortfarande finns förutsättningar för ett allmänt genomförande av den åtgärd, som man vill vidtaga? Det är klart, att man kan misstaga sig på människor, men jag vill uppriktigt säga, att det skall rätt mycket till för att jag skall våga misstänka regeringen om denna politiska snark.

Nej, det är nog så att de skäl, för vilka herr Pauli fallit offer, de skälen finnas i själva verket inte. Den nu fungerande utrikesministern står exempelvis här upp och förklarar, att anledningen till att vi i alla fall måste falla regeringen i armarna är den, att vi påta oss ett ohyggligt tungt ansvar, för den händelse vi skulle spränga samarbetet o. s. v. Jag frågar: vad är det egentligen för ett samarbete, som vi komma att spränga? Äro vi så intensivt invecklade i allt detta? Vilken roll spela vi egentligen i non-interventionskommitténs arbete? Är det förresten den egentligen, som fungerar? Är det inte helt andra makter? Jag tycker att i utrikesministeriet borde man väl ungefärligen veta, vem det är som spelar rollen, vem det är som egentligen fungerar, och också vem det är som har den mindre ansvarstunga rollen att nynna ja och amen till allt vad som nu sker.

Nej, jag tror inte man kan säga att vi enligt de skäl, som nu förebäras, ha någon som helst anledning att bifalla det föreliggande utlåtandet.

Man skulle kanske av detta vilja tro — och det vore rätt förklarligt — att

Ang. förhinderande av frivilligas deltagande i spanska inbördeskriget.
(Forts.)

jag skulle yrka avslag på regeringens och utskottets förslag. Det tänker jag visst inte göra, inte alls! Jag är med på regeringens slutsats, men inte på hela den rad av lösa talesätt, som betraktas som dess motivering. Jag ser helt annorlunda på spörsmålet.

Det är nämligen så, att för inte så länge sedan den enskilde och samhället spelade en helt annan roll gent emot varandra, än vad dessa båda parter för närvarande spela. Den enskildes gång genom livet var för inte så särskilt länge sedan samhället tämligen likgiltigt. Men så är det inte nu, och det har gått ovanligt hastigt att här åstadkomma en förändring. Hela den traditionella s. k. rättsupplåtning, som man här talar om, har inte alls det svängrum som den hade på den tid när den blev »traditionell». En svensk medborgare är inte väl född till världen, förrän samhället med sina organ ilar fram för att se till att vägen genom livet för den unge mannen eller den unga kvinnan skall bli så säker och bra som möjligt. Samhället blir — om jag kanske får lov att använda ett stort ord — så småningom och bokstavligen den unge mannens och den unga kvinnans föräldrar. Men denna underbara förändring, som ju närmast består däri att vi alla så småningom bli inpyrda av uppfattningen — och inte minst de som eventuellt förolyckats — att samhället alltid skall stå till reds att räcka en hjälpende hand, närhelst en man eller en kvinna far vilse eller kommer tillbaks därutifrån lemlästad och förstörd — den för också med sig vissa förpliktelser från de ungas sida. Man får inte gå åstad och hur som helst slarva bort sitt liv, som har byggts upp genom mödor och bekymmer och som har kvalificerats genom rika tillskott av allmänna medel. Om det därför är så, att den enskilde begär att alltid tas om hand av samhället, närhelst det går honom illa, så har samhället också rätt och skyldighet att se till att inom vissa behöriga gränser hans liv regleras. Om det därför inte stämmer med Sveriges naturliga syften, att dess unga pojkar skola ut och förblöda eller lemlästas på Spaniens slagfält, så bör samhället säga stopp. Det är från den synpunkten som jag inte kan vara med på att unga män av vårt folk utan vidare, bara för att det faller dem in, fara hit och dit och annorstädes hän, där de kunna förfaras, som jag är med om att vi sätta ett ordentligt stopp för sådant, och jag kommer följaktligen, herr talman, att rösta för bifall till utskottets förslag.

Herr Undén: Herr talman! Såsom med mycken klarhet framhölls från statsrådsbänken, står Sverige här inför ett alternativ, där vi icke själva ha möjlighet att bestämma innehållet i de olika riktlinjer, som stå öppna för oss att följa. Om vi så ville, skulle säkerligen många av oss, som biträda propositionen och utskottsutlåtandet, kunna ge uttryck åt mycken indignation över det sätt, varpå non-interventionsavtalet hittills har uppfyllts. Men då i alla fall regeringen och utskottet anse, att man bör fullfölja denna politik, har väl en övervägande synpunkt varit, trots vad herr förste vice talmannen nyss anförde, att man icke vill att Sverige skall söka föra någon egen politik i denna fråga, skiljande sig från alla de övriga europeiska staternas. Det är dock faktiskt så, att samtliga europeiska stater utom Spanien och Schweiz äro representerade i non-interventionskommittén och successivt anslutit sig till de olika planer, resolutioner, förslag och avtal, som där ha utarbetats. Skulle Sverige bryta sig ut ur kommittén, skulle det antingen vara emedan vi i handling ville föra en annan politik, churu jag icke är övertygad om att det skulle bli någon nämnvärd skillnad i Sveriges hållning, om vi stode utanför kommittén än om vi fortfarande stå kvar, eller också skulle möjligen vårt utträde kunna spela en viss roll, men väl närmast på det sättet, att vi lämnade förevändningar för andra stater att också bryta sig ut ur samarbetet. Och jag

Ang. förhinderande av frivilligas deltagande i spanska inbördeskriget.
(Forts.)

för min del är icke övertygad om att det skulle vara till gagn vare sig för Sverige eller för den spanska regeringen.

Jag vill vidare påpeka, att just under de sista veckorna har man kommit ett stycke längre i fråga om evakueringsplanerna än tidigare. Jag tror icke att det skulle förstås, om Sverige i denna situation, när det dock ser ut som om det funnes större utsikter än tidigare att få evakueringen genomförd, för sin del skulle lämna kommittén.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Branting: Herr talman! Eftersom det uppstått en debatt i denna fråga, tänkte jag begagna tillfället att till herr statsrådet Westman framställa en fråga.

Naturligtvis kan ingen vara blind för att man här kan anlägga såväl s. k. realpolitiska synpunkter som mera ideellt betonade. Från min sida gör jag gällande, att det därvidlag icke föreligger någon motsättning, under det där emot från andra kammarledamöters sida göres gällande, att vi måste taga hänsyn till den föreliggande allmänna situationen, att vi befinna oss i ett tvångsläge o. s. v. Herr statsrådet Westman formulerade saken så, att vi skulle påtaga oss ett alltför tungt ansvar, om vi nu skulle spränga det internationella samarbete, som förekommer i den spanska frågan.

Förste vice talmannen har redan med all klarhet understrukit, att något sådant internationellt samarbete i själva verket icke förekommer, och det äro vi väl också alla fullkomligt medvetna om. Den siste ärade talaren, herr Undén, framlade den s. k. förevändningsteorien: om vi skulle lämna detta icke existerande samarbete, skulle andra taga detta steg som en förevändning att göra detsamma. Jag måste bekänna att jag inte kan finna den argumentationen vara särdeles stark i en situation, då det är fullkomligt klart att de demokratiska staternas återhållsamhet ingalunda ha föranlett andra maktgrupperingar att avhålla sig från inskridande. De ha inte ansett sig behöva åberopa den förevändningen, att från de demokratiska staternas sida ett inskridande skett, för att för sin del göra sin insats.

Nej, den fråga, beträffande vilken jag skulle vilja få någon klarhet, är denna: Vad menar man egentligen skulle ha inträffat, ifall vi från svensk sida *icke* hade gått med i den s. k. non-interventionspolitiken? Inte har det väl förekommit några förtäckta hotelser eller eljest ställts i utsikt några för vårt land icke önskvärda följder, ifall vi inte skulle ha anslutit oss till denna politik?

Det är visserligen sant, som herr Undén påpekade, att alla europeiska länder äro med om denna dubbla och underliga politiska linje, men det är ju också bekant att det finns åtskilliga länder på jorden, större och mindre, som ha förbindelser med Spanien, men som icke äro med i non-interventionspolitiken. Det skulle vara av största intresse, enligt min syn på saken, att få ett konkret klarläggande av frågan, vad det är för egentliga faror, som skulle ha hotat eller som man anser alltjämt hota oss, ifall vi från svensk sida förklarade: Nu är situationen sådan, att vi anse det vara riktigt att återtaga vår handlingsfrihet och forma våra relationer till Spanien efter normala folkrättsliga regler!

Man kan i längden icke, enligt min syn, vara betjänt med allenast mer eller mindre allmänna talesätt i denna fråga, man skulle vilja veta, om det verkligen finns någonting, som tvingar oss att föra den politik, som föres.

Herr statsrådet Westman: Herr talman! Den siste ärade talaren har till mig riktat en fråga, som jag skall be att få besvara.

Ang. förhindrande av frivilligas deltagande i spanska inbördeskriget.
(Forts.)

Det har naturligtvis ingalunda varit så att från något håll för den svenska regeringen framhållits, att det skulle medföra någon omedelbar och speciellt mot vårt land riktad fara, därest vi icke hade deltagit i non-interventionspolitiken eller därest vi nu lämna den.

Någon påtryckning av den art, som den ärade talaren ifrågasatte, har sålunda icke förekommit.

När Sverige anslöt sig till non-interventionspolitiken, berodde detta därpå att den svenska regeringen ur ideella och reella synpunkter ansåg denna politik vara den riktiga. Ur fredens synpunkt först och främst var det ytterligt svårt för den svenska regeringen att vägra sin medverkan till en aktion, som ifrån regeringars sida, till vilka man kunde ha förtroende, ansågs gagna världsfreden och ansågs förhindra en enligt deras mening hotande spridning av branden i Spanien. Den ärade talaren vet säkert själv, vilka regeringar det var, som intogo den ledande ställningen vid non-interventionspolitikens inaunderande, och jag förmodar, att han hyste och alltjämt hyser förtroende för dessa regeringars omdömesförmåga.

Det fanns också en annan viktig princip, som låg bakom non-interventionspolitiken. Det var principen, att varje land skulle fritt och utan inblandning från utomstående stater få bestämma över sin egen författning, över sitt folks inre förhållanden. Den principen har ju i dessa fall endast mycket långsamt och trevande förts ut i det verkliga livet. Såsom utrikesutskottets ärade ordförande nyss framhöll, har utan tvivel från båda sidor den principen kränkts genom handlingar, vilka stått i strid mot non-interventionspolitiken. Men vi ha nu kommit i det läget, att ett viktigt led i denna politik, kanske inte det viktigaste, men jag vågar säga av grundläggande betydelse, nämligen frågan om evakueringen nu anses ha kommit i ett gynnsamt läge. Jag ber endast att få erinra om den vikt, den engelska regeringen tillmäter en lösning av denna fråga, en vikt, som ju framgår av det höga pris, som den engelska regeringen just i dessa dagar betalat för att få utsikterna för en evakuering förbättrade.

När saken ligger till på det sättet, skulle det väl vara ytterst besynnerligt, om svenska regeringen och riksdagen skulle ställa sig på den ståndpunkten, att vi nu skulle upphäva en lag, som avser att förhindra tillströmning till Spanien av frivilliga. Jag ber att få erinra om att man varken i England eller i Frankrike — vilka länder ha motsvarande lagar — förutsatt, att dessa lagar under nuvarande läge skulle upphävas.

Jag kan därför inte se annat än att även ur den ideella synpunkt, som jag nu framhållit, synpunkten av folkens rätt att själva bestämma över sina öden, är den politik, som nu fullföljes, den riktiga. Mången, som i detta läge kan känna sig hysa en viss olust mot att se denna princip fullföljd, kan komma uti en situation då han själv skulle utan tvekan med liv och blod gå in för upprätthållandet av denna princip.

Herr Åkerberg: Herr talman! Man kan ju förstå, att frestelsen ligger nära till hands att lägga den här propositionen och detta utskottsutlåtande till grundval för en stor utrikespolitisk debatt. Å andra sidan har man rätt att fråga sig, om en sådan debatt har någon mening, då den egentligen inte kan bli något annat än ett maktlöst buller.

I den här förda diskussionen har man framför allt vänt sig inte mot propositionen som sådan utan mot non-interventionspolitiken, mot att densamma inte har blivit effektiv, alltså emot förhållanden, vilka Sverige inte har något ansvar för och inte heller har kunnat påverka. Sverige kan utträda ur den

Ang. förhinderande av frivilligas deltagande i spanska inbördeskriget.
(Forts.)

krets av stater, som understödjer denna politik. Det skulle då närmast ske i det ena eller andra av två syften. Antingen skulle vi göra det därför, att vi vilja fränsäga oss allt ansvar för en verksamhet, som misslyckats, som blivit fiasko, eller också skulle vårt utträde ha ett annat syfte, det nämligen, att Sverige skulle förbereda en mera aktiv politik i fråga om spanska inbördeskriget. Vad det senare alternativet beträffar, är det väl knappast lämpligt att i dag deklarerera någon avsikt av det slaget. Det förra syftet kunna vi ju främja, det vill säga, två våra händer. Det skulle då närmast bli en demonstration. Vi ha emellertid förut varit tämligen ense här i riksdagen att i svensk politik bör demonstrationen ha så liten plats som möjligt.

Men jag erkänner, att det kan bli nödvändigt att göra en sådan demonstration. Just i dag är läget synnerligen tveksamt. Den engelske minister, som närmast varit ansvarig för den engelska politiken på detta område, har måst frånträda sin befattning, och därigenom har risken öppnats, att vi glida ut mot förhållanden, som inte harmoniera med de motiv, vilka gävo anledning till att Sverige beslöt deltaga i denna politik, eller de intressen, som vi då trädde in för. Men just därför att läget är så komplicerat, kan det inte ge oss möjlighet till en demonstration, som kan missförstås, och som kan ge upphov till för oss icke önskvärda konsekvenser. Jag vill påpeka, att vi ha vår handlingsfrihet, vilket ögonblick vi vilja. Det föreslås i propositionen, att lagen skall äga fortsatt giltighet till och med den 28 februari 1939 »eller den tidigare dag Konungen förordnar». Vi ha alltså möjlighet att vilken dag som helst taga upp saken, om regeringen anser, att vårt engagemang i denna affär icke är önskvärt, så finns det alltså möjlighet för Konung och riksdag att ändra den politik vi hittills fört.

Denna proposition berör ju dock inte i främsta rummet de förhållanden, som närmast varit föremål för diskussion. Den tager framför allt sikte på att förhindra svenska frivilligas deltagande i det spanska inbördeskriget. Man kan förstå den deklARATION, som Branting här avgivit, och jag kan personligen ansluta mig till den hyllning, som han ägnade de svenskar, vilka deltagit i striden på republikens sida där nere i Spanien. Men det är ju ingen hemlighet, att dessa utländska frivilligas deltagande på den republikanska sidan i dag är av mycket ringa betydelse. Jag läste för någon vecka sedan en intervju som en fransk tidningsman — han var för övrigt kamrat med Branting på den senaste resan till Spanien — haft med spanske ministerpresidenten Negrin. Negrin meddelade då, att den republikanska regeringen har 500,000 man på fötter, men den har inte vapen till mer än en bråkdel av dessa 500,000 man. Den har således fullt upp med soldater; vad den saknar är någonting annat. Under sådana omständigheter må man säga, att det är överflödigt, att svenskar resa till Spanien och där gjuta sitt blod. Ur spanska republikens synpunkt måste väl det i stället betraktas som icke önskvärt, att de resa dit. Vi alla, som vilja, kunna ge ett stöd åt den republikanska sidan, men icke på detta sätt, genom att svenska frivilliga deltagare ansluta sig till den republikanska armén. I övrigt biträder jag i den saken vad förste vice talmannen yttrade rörande detta spörsmål.

Vi kunna som sagt två våra händer, men vi få då också räkna med att vi fränsäga oss all möjlighet att öva någon inverkan på förhållandena. Vi kunna ju vara ense i en enda sak i denna labyrint, nämligen att om någon ordning i Europas affärer skall kunna åstadkommas, är det genom en samverkan av alla demokratiska krafter. Sveriges utträde ur denna låt vara hittills ganska fiaskoartade politik skulle alltså enligt vad jag kan se vara ett steg i bakvänd riktning.

Ang. förhindrande av frivilligas deltagande i spanska inbördeskriget.

(Forts.)

Sådant läget är i dag, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Branting: Herr talman! Jag ger den siste ärade talaren rätt däri, att situationen i den spanska republiken för närvarande inte torde vara sådan, att man har behov av frivilliga utifrån. Detta är *en* sak, men en helt annan är att stadga straff, frihetsstraff till och med, för dem, som av ideella motiv likväl vilja frivilligt anmäla sig till tjänst på den republikanska sidan.

Jag begärde emellertid ordet, herr talman, för att tacka statsrådet Westman för den förklaring, han här lämnade beträffande regeringens syn på motiven för vårt lands deltagande i non-interventionspolitiken. Jag förstod hans anförande på det sättet, att Sverige i denna situation har sin fulla handlingsfrihet. Det är alltså inte under tvång, utan i full frihet som vi gå med på denna politik, i den övertygelsen alltjämt, att non-interventionspolitiken har en fredsbefrämjande verkan. Men det är på den punkten, som våra uppfattningar och övertygelser gå isär!

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övertvägande ja besvarad.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

- nr 127, angående folktandvård;
- nr 128, med förslag till förordning om lindring i obemedlades och mindre bemedlades tandvårdskostnader m. m.;
- nr 129, angående överlåtelse till Stockholms stad av vissa markområden å Ladugårdsgärdet i Stockholm;
- nr 137, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2, 3 och 15 §§ lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar; samt
- nr 138, angående kapitalökning för lotsverkets båtlånefond.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges bidrag till kostnaderna för internationell övervakning av utförseln och resandetrafiken till Spanien, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av utrikesutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan Sverige och Siam avslutat vänskaps-, handels- och sjöfartsavtal, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om sänkning av rösträttsåldern vid politiska och kommunala val, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion om utredning angående minskning av antalet ledamöter i riksdagens kamrar. *Om minskning av riksdagsmännens antal.*

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 129, av herr *von Heland*, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse

Om minskning av riksdagsmännens antal. (Forts.)
till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande minskning av det nu fastställda antalet ledamöter i riksdagens båda kamrar samt om framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

- 1) av herr *Reuterskiöld* beträffande motiveringen;
- 2) av herrar *Lindskog*, *Lundqvist* och *Wolgast*, som inom utskottet yrkat, att utskottet måtte hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om förutsättningslös utredning av frågan om antalet riksdagsmän.

Herr von Heland: Herr talman! Först en anmärkning mot en mening i utskottets utlåtande! Det yttras där: »Det i motionen framförda påståendet, att antalet riksdagsmän hos oss skulle vara för stort, jämfört med andra länder med motsvarande folkmängd, är icke riktigt.» Det synes mig dock, som om utskottet självt bevisar, att jag har rätt, och att utskottets återgivna uttalande är felaktigt. Utskottet visar sålunda i siffror, att Sverige har största antalet riksdagsmän i förhållande till invånarantalet i jämförelse med våra grannländer och Schweiz, eller en riksdagsman på 16,446 invånare. Utsträcka vi dessutom jämförelsen till flera länder, blir förhållandet än mera markant. Om vi först se på Holland och Belgien, som vart och ett har ungefär samma invånarantal, eller cirka 8 miljoner, så har Holland en riksdagsledamot på något över 56,000 invånare och Belgien har en på 22,000 invånare. Taga vi som exempel förhållandena i ett par större länder, skola vi finna att England har en parlamentsledamot på över 33,000 invånare och Frankrike en på över 44,000 invånare.

Jag finner beklagligt, att utskottet inte ansett sig kunna följa reservanternas och föreslå en förutsättningslös utredning. En institution inom vilket område som helst, som är större än arbetsuppgifterna kräva, äventyrar alltid, att dess auktoritet minskas. Enligt mitt förmenande är riksdagen överorganiserad, och en rationaliseringskur vore på sin plats. Jag tror, att det skulle ha varit lämpligt, att konstitutionsutskottet med anledning av olika motioner vid årets riksdag föreslagit en större utredning, icke enbart berörande riksdagsmännens antal, utan även gällande den stora frågan angående val- och representations-systemet. Utskottets tal om nödvändigheten att bibehålla antalet riksdagsmän för att riksdagen härigenom skall få del av olika intressen inom folket, tror jag folket själv kommer att finna litet lustigt. Även om riksdagen är omodern, så pulserar dock livet utanför dessa murar på helt annat sätt än för 100 år sedan. De moderna kommunikationerna ha eliminerat svårigheterna, som hörde samman med de långa avstånden i vårt långsträckta land. Å andra sidan har den personliga kontakten mellan riksdagsmännen och valmännen minskats genom valsyste-met, framför allt därigenom att valorganisationerna i största möjliga omfattning övertagit det direkta arbetet bland valmännen. Vill konstitutionsutskottet, att riksdagen mer än nu skall få del av ortsintressen och av olika näringsutövares uppfattning, borde konstitutionsutskottet föreslå andra utvägar än bibehållandet av ett relativt stort antal riksdagsmän. Enmansvalkretsar för andra kammaren och korporativt representationssystem för första kammaren skulle giva dylika möjligheter, och jag är för min del under vissa förutsättningar intresserad för en sådan reform.

Vad till slut angår utskottets argumentation beträffande svårigheten att få

Om minskning av riksdagsmännens antal. (Forts.)

tillräcklig representation i utskotten, så är även detta skäl diskutabelt. Det finns många sätt att ordna utskottens sammansättning vid ett minskat antal riksdagsmän. De tillfälliga utskotten i andra kammaren kunna, det vill väl ingen förneka, reduceras till ett eller två, och i första kammaren borde man väl utan vidare kunna minska de två tillfälliga utskotten till ett eller kanske till och med taga bort de båda tillfälliga utskotten. Vissa av de ständiga utskotten skulle väl också kunna minskas genom åtminstone en mindre reduktion av de ordinarie platserna, och vill man inte gå den vägen, kan väl antalet suppleantplatser minskas. När dessutom vissa framskjutna riksdagsmän kunna sitta i flera ständiga utskott som ordinarie ledamöter, så torde väl övriga riksdagsmän ej vara så mycket sämre i kvalitet, än att de skulle kunna sitta som suppleanter i mer än ett ständigt utskott. Med god vilja borde riksdagen kunna rationaliseras, och enligt min uppfattning är just nu en lämplig tidpunkt härför, innan stora kostnader nedläggas på att bygga om riksdagshuset för att riksdagshuset skall bli tillfredsställande för vårt nuvarande stora antal riksdagsmän.

Herr talman! Med dessa synpunkter ber jag få yrka bifall till reservationen nr 2 alltså den reservation, som avgivits av herr Lindskog med flera.

Herr Strömberg: Herr talman! Det är som konstitutionsutskottet framhåller en gammal bekant, som denna gång är ute och går i kammaren i skepnaden av herr von Helands motion. Frågan har ju, såsom utskottet framhåller, varit uppe vid riksdagarna 1920, 1927, 1928 och 1930, men kammaren såväl som utskottet har avvisat tanken på en reduktion. Konstitutionsutskottet har tidigare liksom nu ansett, att några bärande skäl för bifall till motionen icke kunnat förebringas, och jag måste säga, att inte heller det anförande, som motionären här höll, har övertygat kammaren om nödvändigheten av denna reform.

Herr von Heland sökte påvisa en viss inkonsekvens mellan utskottets uttalande i motiveringen och de siffror, utskottet anför. Det skall icke förnekas, att det föreligger en viss skillnad mellan de siffror som ange kvoten i Sverige och i de andra länderna, men utskottet har med dessa siffror visat, att denna skillnad i varje fall inte är så stor, att den motiverar någon minskning av antalet riksdagsledamöter hos oss. Denna slutsats tror jag också är riktig. Och då motionären talar om Belgien, måste man väl erkänna, vilken skillnad det är mellan detta land och Sverige beträffande yttinnehållet. Vårt lands stora yta och dess rätt skiftande näringspolitiska förhållanden i landets olika delar motiverar säkerligen bibehållandet av det antal riksdagsmän, som nu finnes. Det är dock bra mycket annorlunda nu än det var på den tid, då detta antal fastställdes. Jag tror heller inte, att det är så farligt som motionären menar, då han här talar om arbetslösheten i riksdagen. Den, som vill arbeta i riksdagen och har intresse för riksdagsarbetet, behöver sannerligen inte gå arbetslös. Jag erinrar mig en gammal riksdagsman, en mycket aktad ledamot i denna kammare, som personligen sade till mig, att innan han kom att tillhöra ett ständigt utskott, kunde han tämligen väl riksdagsfrågorna, »men det kan jag tyvärr inte nu», tillade han, och samma känsla ha vi nog alla, som äro helt upptagna med utskottsarbete, att man har rätt svårt att i detalj följa med beträffande frågor utanför utskottet. Jag tror därför, att arbetslösheten är nog mera ett talesätt än en realitet i detta avseende. Jag tycker inte heller att det är att gå den riktiga vägen, när man som motionären kommer och föreslår, att vi skola minska antalet riksdagsmän, så att det skall passa till den byggnad, där vi för närvarande vistas. Man brukar väl annars gå rakt motsatt väg och anpassa en byggnads storlek efter det antal personer, som skall rymmas i den.

Om minskning av riksdagsmännens antal. (Forts.)

I motionen har framhållits den disproportion, som föreligger mellan landsbygd och städer, och man förmenar, att därvidlag gällde ett riktigare förhållande tidigare. Nu är det ganska oklart vad man menar med landsbygd och vad man menar med städer, men jag skulle väl förmoda, att motionären här avser att skilja på jordbrukarebefolkningen och städernas befolkning. Motionären har utgått från 1890-talet, då vi i andra kammaren hade 150 representanter för landsbygden och ett 80-tal för städerna. Man finner emellertid att med hänsyn till den förskjutning, som skett beträffande jordbruksnäringens utövaras antal i förhållande till stadsbefolkningens, så är det ganska väl be- ställt för närvarande med proportionen av riksdagsmän för båda dessa kate- gorier. I andra kammaren ha vi för närvarande mellan 80 och 90 jordbrukar- representanter, lantbrukare och godsägare, och när man vet, att jordbruket vid den nämnda tidpunkten i slutet av förra seklet sysselsatte ungefär 70 pro- cent av hela vårt lands befolkning men för närvarande endast sysselsätter om- kring 40 procent, måste man med hänsyn till den förskjutning som ägt rum medge, att det inte är mer än riktigt, att den fått göra sig gällande även i fråga om sammansättningen av andra kammaren.

Jag tror således, att utskottet har anledning att framhålla att i motionen icke framlagts några bärande skäl. Förra gången då en liknande motion var uppe anfördes, att man borde ur kostnadssynpunkt göra denna minskning. Man talade då mycket om de besparingar man skulle vinna. Det skälet har inte återkommit med samma skärpa denna gång, utan det har anförts en del andra synpunkter.

Herr talman, då utskottet således ställt sig på avslagslinjen, finnes därför mycket goda skäl, enligt min mening, och jag ber att få yrka bifall till detta utskottets förslag.

Herr Björkman, Gustaf Adolf: Herr talman! Ehuru det icke förefaller som om kammaren är allför mycket intresserad av överläggningen angående denna motion, vilken för att tala med den föregående talaren, är en gammal bekant, skall jag be att få säga några ord för att i min mån visa, att de, som skrivit under utskottets betänkande, oavsett vilket parti de tillhöra, vilja visa skäl härför.

Jag vill gärna vara med om, att de siffror, som nu äro fastställda, 230 ledamöter för andra kammaren och 150 ledamöter för första kammaren, kunna diskuteras. De äro ingalunda sacrosancta. Det kunde mycket väl ha varit så, att när dessa siffror fastslogos man stannat för ett ledamotsantal, som varit något mindre eller något större för vardera kammaren, endast propor- tionen mellan kamrarna blivit densamma. Och jag skulle då gärna ha varit med om att vi i dag borde bibehålla ett lägre ledamotsantal, som då kunde ha fastslagits. Men nu ha förhållandena ej ändrat sig i den riktningen att, så- vitt jag kan finna, de faktorer, vilka bestämt antalet riksdagsmän, peka i annan riktning. Och då den ärade motionären här säger, att utskottet icke riktigt dragit upp jämförelsetalen med utlandet i avseende på antalet riksdagsmän, vill jag påpeka, att utskottet har uppdragit jämförelse med sådana stater, som äro jämförbara med Sverige. Och om vi till exempel betrakta Holland och Belgien, kommer, såsom utskottet har understrukit, vårt lands stora ytvidd och de skiftande förhållandena inom dess olika delar att påkalla ett större antal riksdagsmän, än man kan tänka sig vara behövt i Holland och Belgien med dessa länders mycket ringa yta och sammanträngda befolkning. Och att Sverige i jämförelse med de större länderna kommer att välja riksdagsmän på en mindre invånarkvot, är givet. Ty om vi anse, att vi här i landet be- höva ett visst antal riksdagsmän för olika grupper av befolkningen och för

Om minskning av riksdagsmännens antal. (Forts.)

att förespråkare för olika intressen skola kunna företrädas i riksdagen, så följer därav, att vårt land behöver ett visst minimiantal riksdagsmän för att få dessa befolkningsgrupper och intressen tillgodosedda, och naturligt är att den minimisiffran, vilken behövs för de olika samhällsgruppernas representation, blir förhållandevis större i vårt land än motsvarande siffra i en större stat.

Men vad som för mig varit det viktigaste skälet att avstyrka motionen, är just den proportion, som måste bevaras mellan antalet ledamöter i första och andra kammaren. Vi behöva nämligen i första kammaren ha ett visst ledamotsantal för att detta antal skall stå i proportion mot antalet i andra kammaren. Sådan proportion är nödvändig för att första kammaren skall kunna fullgöra arbetet i utskotten. Detta arbete blir påkostande nog redan nu för de ordinarie ledamöterna och suppleanterna. En minskning av ledamotsantalet i första kammaren skulle nödvändigtvis medföra minskning i antalet suppleanter i utskotten, vilket skulle försvåra utskottsarbetet.

Jag instämmer till fullo med herr Strömberg, då han vände sig mot deras åsikt, som säga, att riksdagsmännen icke ha tillräckligt arbete, och att en del av dem skulle behöva gå sysslolösa. Det finns tillräckligt med arbete för de nykomna att sätta sig in i alla föreliggande frågor och för de gamla att läsa handlingarna, som komma till utskotten.

Då emellertid den ärade motionären här yttrade, att han fann att konstitutionsutskottet borde ha kunnat göra något större medgivande i fråga om de önskemål beträffande sammansättningen av kamrarna, som han framställt, och som framkommit i andra motioner, vill jag säga, att om det därvidlag visar sig en allmän opinion i landet, om något av de större partierna på sitt program upptager önskemål, som kunna motsvara vad den ärade motionären här framförde, då anser också jag, att man bör med allvar upptaga frågan, om man icke på grund av ett sådant förslag skall begära utredning och i ett vidare sammanhang. Men något sådant förekommer icke här. Det har ej varit de stora partierna utan enskilda riksdagsmän, som kommit med framställningar — jag vill icke kalla dessa framställningar för hugskott — men sådana enskilda motioner kunna ej göra anspråk på, att läggas till grund för ett mera positivt godtagande från utskottets sida.

Det är med sådana synpunkter som jag, herr talman, yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Hagström: Herr talman! Förutom de skäl, som anförts i utskottets avslagsmotivering, finns det ett annat skäl, som för mig framstår såsom det viktigaste och som jag ber att något närmare få beröra.

Om, såsom motionären sätter i fråga, antalet ledamöter i riksdagen skulle minskas, skulle detta enligt min åsikt få till följd, att det bleve svårare att få sakkunskap och insikt beträffande den mångfald olikartade frågor, som riksdagen har att taga ställning till och besluta i. Varje enskild riksdagsman kan ej vara sakkunnig på mer än något eller några områden, och inte ens den mångkunnigaste och mest erfarne riksdagsman kan behärska och vara sakkunnig i alla frågor, som han har att delta och besluta i. Med nuvarande ordning och med nuvarande antal riksdagsmän är det dock alltid så, att några äga speciell kännedom om de frågor, som behandlas i utskott och kammare. De övriga måste lita sig till sitt s. k. bondförstånd eller sunda förnuft. Skulle däremot riksdagsmännens antal väsentligt minskas, säger det sig självt, att det, som jag nyss nämnde, måste bli svårare att få sakkunskap företrädd be-

Om minskning av riksdagsmännens antal. (Forts.)
träffande alla frågor, och man torde ha anledning att befara, att en del frågor i så fall kunna halka igenom utan att ha blivit allsidigt belysta. För min del anser jag enbart denna synpunkt uppväga de argument, som anförts för bifall till motionen. Om sparsamhetssynpunkter här skulle få spela in alltför mycket, är det fara värt, att snålheten skulle komma att bedra visheten. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Herr talman! Det finns en mängd frågor, som kunna påkalla en revision av den författning, som vi nu ha, byggd huvudsakligen på 1809 års revolution och vår fruktan för Gustav III:s envælde. Det finns mycket bråte, som skulle behöva organiseras bort, och många nyheter, som den nya tiden påkallar. Den reform, som härvidlag behövs, är emellertid av ett synnerligen djupliggande innehåll, och det, som här föreslås, är väl det, som flyter allra mest på ytan utan att gå till grunden av tingen.

Jag vill bara, herr talman, påminna om en fråga, som inte ens jag orkat ta upp igen, därför att den är så grundläggande, och just därför möter det största motståndet, som allting gör, som går till grunden av tingen. Den frågan är: varför skola vi ha en *tvåkammarsrepresentation*, byggd huvudsakligen på ungefär samma valsätt för båda kamrarna? Ett enkammarsystem var åtminstone min och även Brantings käpphäst en tid — och det är fortfarande något att tänka på, herr talman. Motionären åter nöjer sig med att minska antalet riksdagsledamöter utan att på något sätt gå på djupet med frågan. Den förnämsta betydelsen nu av tvåkammarsystemet är ju, att andra kammaren är en representation för orterna i sträng bemärkelse efter bostadsband, medan man i första kammaren har möjlighet att sätta in medlemmar även från andra trakter, än där de valts.

Även jag yrkar på anförda skäl avslag på motionen.

Herr von Heland: Herr talman! De tre ärade talare, som försvarat utskottets förslag, ha huvudsakligen uppehållit sig vid sådana frågor, som jag redan berört i mitt första anförande. Jag skall därför inte göra mig skyldig till någon onödig upprepning genom att polemisera på dessa punkter. Det är dock ett par saker, som jag skulle vilja ge en replik på.

Herr Strömberg sade, at det var märkvärdigt, att jag ville komma med en propå, där jag vill anpassa antalet riksdagsmän efter en befintlig byggnad, då man ju brukar gå den motsatta vägen, nämligen att anpassa byggnaden efter behovet. Jag vet inte med mig, att jag kommit med något sådant förslag, herr Strömberg, utan jag har endast vågat påpeka, att *om* det finns en allmän utbredd åsikt, att det är lämpligt att minska riksdagsmännens antal, så borde man passa på nu, innan man ändrar den nuvarande riksdagsbyggnaden. Det är bara detta lilla påpekande, som jag gjort. Jag har inte alls velat gå den väg, som herr Strömberg beskyller mig för att ha föreslagit.

Vad sedan beträffar arbetslöshetsproblemet, berörde jag inte den saken i mitt anförande. Jag kan emellertid tala om, att jag i går satt och ögnade igenom ett betänkande med förslag till vissa ändringar i riksdagens arbetsformer m. m. av år 1931. Där framkom det tydligt av det utskottsutlåtande, som citerades, att det inom riksdagen förefanns ett utbrett missnöje med den nuvarande ordningen av riksdagsarbetet. Riksdagen har alltså själv tidigare varit inne på vad jag i min motion pekat på, nämligen att det finns en viss arbetslöshetsfråga, även när det gäller riksdagsmännens arbete. Det är bara detta faktum, som jag vågat ta upp i min motion.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Om minskning av riksdagsmännens antal. (Forts.)

Herr **Bergman**: Herr talman! Jag ber att få instämma i det yrkande, som här gjorts om bifall till utskottets hemställan. Det är dock en synpunkt, som kanske inte kommit fram tillräckligt och som jag anser förtjänt av särskild uppmärksamhet.

Det förvånar något, att denna framställning kommit ifrån bondeförbundshåll, av den anledningen att bondeförbundet ju helt naturligt måste vara särskilt intresserat av att landsbygdens befolkning blir representerad i riksdagen på tillfredsställande sätt. Om man nu skulle gå den väg, som motionären här föreslagit, och väsentligen minska antalet ledamöter i riksdagen, är det fara värt, skulle jag tro, att vad som redan under nuvarande förhållanden någon gång påtalats, med mer eller mindre orätt, ifrån detta håll, skulle komma att bli något högst aktuellt, nämligen att det vid urvalet av representanter till riksdagen bleve städernas mera framträdande och mera kända personer, som framför allt skulle komma i fråga, under det att landsbygdens kandidater i någon mån bleve utsatta för att skjutas tillbaka. Det är större sannolikhet, att den faran framträder, om antalet riksdagsmän väsentligt minskas, som motionären här ifrågasatt. Detta är en synpunkt, som jag anser vara ganska viktig, och som jag tycker borde beaktas just på det håll, från vilket motionen framkommit.

Jag ber, som sagt, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **von Heland**: Herr talman! En kort replik till herr Bergman. Just den fråga, som han berörde, ha vi tänkt på från bondeförbundets sida, ty vi ha ju även haft vissa önskemål, att man litet rättvisare skulle kunna låta valmanskåren på landsbygden komma till sin rätt genom att mer än hittills vid valkretsindelning skilja på stad och land.

Herr **Bergman**: Herr talman! Den fråga, som den siste ärade talaren nu berörde, kommer senare under debatt i riksdagen på grund av en annan motion. Jag tror mig veta, att det kommer att visa sig efter den utredning, som motionen framkallat, att den utväg, som anbefalles i densamma, nämligen ett återvändande praktiskt taget till den gamla s. k. Mossebolinjen, ej låter sig göra i våra dagar. Jag skall inte föregripa den diskussion, som kan komma att uppstå om denna sak senare, men jag vill endast nämna, att redan vid frågans förberedande behandling argumenten blevo så sönderskjutna, att det skulle förvåna, om ens motionärerna kunna yrka bifall till sin egen motion.

Herr **Domö**: Herr talman! Jag måste säga, att jag personligen har ganska stora sympatier för tanken att överväga en förändring i fråga om riksdagsmännens antal och riksdagens arbetsformer. Då jag likväl vid övervägandet av denna motion kommit till det resultatet, att man inte kan gå med på dess yrkande, beror detta på, att man i den har tagit upp frågan såsom ett isolerat spörsmål och sökt att lösa det för sig. Just frågan om riksdagsmännens antal, som så djupt ingriper i representationsskicket, är emellertid en fråga, som måste lösas tillsammans med andra förändringar av författningsbestämmelserna.

Nu påpekade herr Bergman, att från det partis sida, som herr von Heland företräder, är skäl att tänka på om man är på rätt väg, då man här i en motion tagit upp vissa spörsmål för att säkra landsbygdens intressen. Ja, i detta herr Bergmans yttrande kan man nog instämma, helst som liknande synpunkter, att söka säkra landsbygdens intressen, tagits upp även i annan motion, nr 156 i andra kammaren, vilket tyder på att man inom den meningsriktning, som herr von Heland företräder, har övervägt vissa författningsändringar. Detta visar att intresse för aktuella författningsfrågor nu före-

Om minskning av riksdagsmännens antal. (Forts.)
finnes inom sagda meningsriktning. Tidigare har det vid de tillfällen, då det från högern framförts krav på att man skulle ta upp kravet på en förändring av riksdagens sammansättning och andra därmed sammanhängande frågor, inte visats något egentligt intresse från det hållet. Att emellertid nu med stöd av en enskild motion i en enda punkt så väsentligt ingripa i författningen tycker jag för min del inte kan vara lämpligt. Därför nödgas jag biträda avslagsyrkandet, trots att själva saken i och för sig torde förtjäna att övervägas i annat sammanhang.

Medan jag har ordet, herr talman, kan jag inte undgå att säga, att jag finner den reservation, som herr Reuterskiöld avgivit till utskottets motivering, vara mycket intressant. Den tyder bl. a. på att det skulle inom vissa kretsar övervägas andra former för vår representation. Det lär väl bli möjlighet att vid annat tillfälle få diskutera det intressanta uttalande, som herr Reuterskiöld här gjort. Om det kan anses lämpligt att nu dryfta den i herr Reuterskiölds reservation framförda uppfattningen, skulle jag vilja fråga, vad man egentligen avser med en del av dessa förslag. Från herr Reuterskiölds sida är det, så vitt jag kan erinra mig, en gammal uppfattning, att man borde komma fram till en annan representation, men det skulle verkligen vara intressant att här få uttrönt, huruvida denna uppfattning delas av flera. Jag finner av ordalagen i denna motion, där man talar om avvägning av vissa intressen, att man är framme vid samma synpunkter, som senare återkomma i motionen nr 156 i andra kammaren. Dessa motioner ha bland annat det gemensamt, att man här tillämpat ett nytt skrivsätt, när det gäller att skriva motioner — man lägger in polemiska fraser bland det övriga materialet. Från denna synpunkt kan ju ifrågavarande motioner vara ganska intressanta som mätare på nya metoder, när man skriver motioner, men ser man till dess innebörd och saklighet, står denna inte i proportion till det nya, intressanta i skrivsättet.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den av herr Lindskog m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. utrikesutskottets kompetensområde. Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om viss ändring av § 37 mom. 1 riksdagsordningen.

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 219, av herr *Lindhagen*, hade hemställts, att riksdagen ville för vilande i grundlagsenlig ordning besluta, att i § 37 momentet 1 av riksdagsordningen skulle utgå slutorden: »och ej tillhöra annat utskotts behandling».

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Lindhagen: Herr talman! När vi nu äntligen efter långa tiders fåfänga bemödanden fått ett utrikesutskott, är ju också angeläget, att utskottet får till sig överlämnade alla de ärenden, som enligt sakens natur rätteligen böra tillhöra utskottet. Det är emellertid för mig, som har väckt nio motioner om ett utrikesutskott med början år 1914 och slutligen efter de många avslagen fått det beviljat, så mycket mera angeläget, att utskottet skall få sina behöriga

Ang. utrikesutskottets kompetensområde. (Forts.)

ärenden till sig överlämnade, som ett av de huvudsakliga skälen emot ett utrikesutskotts instiftande var, att det bara skulle få sysselsätta sig med »herr Lindhagens utrikespolitiska motioner» — en motivering, som jag inte alls kan finna mig i. För övrigt kan ju också herr Lindhagen gå bort någon gång, och då komma andra att fortsätta med utrikespolitiska motioner. I synnerhet komma stormakterna nog att sköta om att vi slutligen måste föra en ordentlig, målmedveten och till grunden gående utrikespolitik även i detta land, till vars blotta början till och med vi synas ha lång väg kvar ännu.

När man vid 1936 och 1937 års riksdagar beslöt att inrätta ett utrikesutskott, opponerade jag mig inte emot det uttryck i grundlagstexten, om vars borttagande jag nu väckt en motion. För att överhuvud taget få igenom ett utrikesutskott måste man den gången i konstitutionsutskottet föreslå, att det skulle hänvisas frågor »som angå rikets förhållande till främmande makter och ej tillhöra annat utskotts behandling». Det var för att överhuvud taget få ledamöterna i statsutskottet med på förslaget, som de sista orden i formuleringen tillkommo. De voro livrädda, sades det, för att man skulle ta ifrån dem hela försvarsbudgeten, som ju i högsta grad och uteslutande rör vårt förhållande till främmande makter. Den var nationens idol och är fortfarande nationens stolthet över allting annat. Jag tycker, att man från utskottets sida skulle varit glad över att slippa en massa besvär. Men man fruktade till och med för att mista även »utrikesbudgeten», som ju är framlagd för riksdagen även på utrikesministerns föredragning inför Konungen.

Nu har i motionen försäkrats, att jag visst inte vill göra några anspråk på att beröva statsutskottet fröjden att vara målsman för rustningarnas ökning och motståndare till att rustningsfrågan sammanbindes på något sätt med fredsfrågan. Däri kommer statsutskottet att vara ohjälpligt i alla tider, åtminstone så länge vi leva.

Så har konstitutionsutskottet också uppfattat motionen, ty det säger bara, att det är betänkligt att från statsutskottet utbryta *tredje huvudtiteln*. Varför är detta så betänkligt? Jo, därför att man därigenom äventyrar budgetarbetets enhetlighet. Men det har ju i alla fall gått för sig att utbryta och till jordbruksutskottet överlämna en budget, vars slutsumma är mycket större än tredje huvudtiteln. Jag förstår inte, varför det då skulle vara omöjligt att låta även utrikesutskottet kunna få till sig överlämnad utrikesbudgeten, som ju har samma namn som utrikesutskottet, lika väl som jordbruksbudgeten överlämnats till jordbruksutskottet, som har samma namn som jordbruksbudgeten. Vad utskottet här anför, är naturligtvis bara svepskäl.

Men nu har utskottet också hänvisat till — det var således avsikten redan vid utrikesutskottets inrättande — att man kan vid behov bilda *ett sammansatt utskott*, så att även utrikesutskottet fick anledning att befatta sig med ärenden, som rätteligen tillhöra utskottet och som till sin natur huvudsakligen äro utrikespolitiska frågor.

Man skulle »möjligen» kunna tänka sig att till och med bilda ett sammansatt utskott mellan lagutskott och utrikesutskott, säger konstitutionsutskottet. Detta »möjligen» begriper jag inte alls. Första lagutskottet har ju redan vid förra riksdagen lojalt medgivit, att alla till det hänskjutna lagfrågor skola överlämnas till utrikesutskottet, så snart de ha en sådan karaktär, att de böra gå dit. Därför har också non-interventionsfrågan och vad därtill hör redan förra året blivit ifrån första lagutskottet överlämnad helt och hållet utan sammansatt utskott till utrikesutskottet. Under sådana förhållanden förstår jag inte, varför konstitutionsutskottet nu satt ett litet frågetecken för möjligheten av ett sammansatt utskott, när det gäller lagutskott.

Men däremot framhålles av utskottet som en reellare möjlighet, att kunna

Ang. utrikesutskottets kompetensområde. (Forts.)

ha ett sammansatt utskott mellan stats- eller bevillningsutskott å ena och utrikesutskottet å den andra sidan. Då må emellertid erinras, att redan vid remissdebatten i år överlämnades på konstitutionsutskottets ordförandes hemställan ett par traktatfrågor till utrikesutskottet ensamt med förbigående av bevillningsutskottet. När man nu har detta prejudikat, vet jag sannerligen inte, vad som återstår för en sammansättning mellan bevillnings- och utrikesutskottet.

Vad statsutskottet angår förstår jag inte heller, vad konstitutionsutskottet menar med sin hänvisning till möjligheten av ett sammansatt utskott, då frågor rörande utrikesbudgeten inte ens få behandlas i ett sammansatt utskott.

Under sådana förhållanden behöva stats- och bevillningsutskottsfrågorna än mindre detta påhäng »och som inte tillhöra annat utskotts behandling». Det strider ock emot kompromissen i § 44 riksdagsordningen, där det stadgas, att ett ärende skall hänvisas till det utskott, till vilket det främst hör.

Vidare vill jag underrätta konstitutionsutskottet om att *försök hitintills att få ett sammansatt utskott med utrikesutskottet fullständigt strandat*. Man har ansett en sådan tanke ej förtjäna ens något som helst övervägande.

I den nu behandlade frågan har motionären hemställt om sammansatt konstitutions- och utrikesutskott. Det gäller ju att bereda utrikesutskottet dess tillbörligt arbete. I en sådan kardinalfråga just för detta utskott sviker konstitutionsutskottet sin hänvisning till utvägen med sammansatt utskott.

Vi hade i går en sådan fråga också i andra lagutskottet. Det gällde en fråga om skandinavisk civillagstiftning även i jordfrågan, och icke blott — såsom kommit till stånd på mina motioner 1900 och 1909 — på obligationsrättens område samt i äktenskaps- och arvsfrågorna. Det hade av mig ifrågasatts en skandinavisk gemensamhet i hyreslagstiftningen, där nu kommittéer i Sverige, Norge, Danmark och Finland arbeta på en revision av sina respektive länders hyreslagstiftning. Jag tycker, att det skulle ha varit en naturlig fullföljd av 1900 och 1909 års av riksdagen då särskilt behjärtade initiativ, att vi, då vi nu röra oss med revision av de gamla skandinaviska jordabalkarna skulle få tillsätta ett sammansatt utskott med medlemmar från andra lagutskottet, dit frågan tyvärr hänskjutits, fastän det är en jordfråga. Andra lagutskottet är ju nu mera avsett och rekryterat företrädesvis för industriell lagstiftning och har bra litet intresse till övers för de sociala jordfrågornas lagvägar, dit även hyreslagstiftningen, en av stadsbildningens förnämligaste jordfrågor, hör. Kravet på ett med medlemmar från utrikesutskott sammansatt utskott avvisades suveränt av utskottet. Endast motionären Lindhagen och Mauritz Västberg uttalade sig för en gemensam skandinavisk lagstiftning på området. Frågan om ett sammansatt utskott skulle ha väckt mycket större intresse, tror jag, bland juristerna i första lagutskottet, än man rimligen kan påräkna hos andra lagutskottet. Även utrikesministern framhöll i remissdebatten, att vi skulle grundligt slå oss på nordiskt samförstånd.

Tro ni att andra lagutskottet intresserade sig det minsta för den saken? Det var jag och Mauritz Västberg från Sundsvallsbänken, som förordade det. Alla de andra voro motståndare till en sådan tanke, ja tyckte att det inte låg någon reson i densamma.

Så gick det även med den saken. Och vad menar då konstitutionsutskottet med att hänvisa till sammansatta utskott såsom den lämpliga framgångslinjen för utrikesfrågors beredning? När i fjol — för att ta ytterligare ett exempel — en motion om en ny behandling av anslaget på utrikesbudgeten till fredsupplysningens främjande hänvisades till statsutskottet, hemställde motionären, att det måtte få behandlas av ett sammansatt utrikes- och statsutskott. Men yr-

Ang. utrikesutskottets kompetensområde. (Forts.)

kandet diskuterades inte ens i statsutskottet, utan man ansåg självfallet, att det inte kunde ifrågakomma.

Jag vill således fästa konstitutionsutskottets uppmärksamhet på, att när det gäller frågor, som skulle kunna behandlas av sammansatt utskott med utrikesutskottet som den ena parten, men som icke varit hänvisade till utrikesutskottet, finns det ingen opinion i riksdagen för en sådan tanke. Utrikesutskottet är en främling som skall hållas kort, och de andra gamla gubbutskotten äro för förnäma att beblanda sig med utrikesutskottet.

Det tog en halv generation att få till stånd ett utrikesutskott — Sverige lär vara det land, som sist av alla länder i Europa bekvämade sig därtill. Det kommer att dröja lika länge, till dess utskottet får liksom i andra länder sin behöriga arbetsbelastning.

Jag hoppas — nej, jag hoppas inte, men jag skulle vilja hoppas — att konstitutionsutskottet, som har initiativrätt utan att motion behöver väckas, till nästa år — eller redan i år förresten, ty det kan utskottet också göra förmodar jag — självmant bemödar sig att skingra riksdagens uppfattning, att det inte är fint nog för de gamla utskotten att gå i samröre med det nya utrikesutskottet, trots att utrikespolitiken nu är Europas största vända.

Jag yrkar således bifall till motionen, herr talman.

Herr Reuterskiöld: Det är känt att den ärade motionären hyser ett starkt och levande intresse för sitt skötebarn utrikesutskottets utveckling och fortsätta inorganisering i det fasta utskottsväsendet här i riksdagen. Det veta vi ju alla. Jag vågar emellertid ifrågasätta, huruvida icke syftet vida lättare skulle nås, om man icke så snart utsatte det nya utrikesutskottet för organisatoriska ändringsförslag utan läte utskottet gå sin egen utvecklings väg i praxis till det mål, som det tydligen självt eftersträvar, nämligen att bli en fast lem i vår utskottsorganisation. Organisatoriska frågor är det i allmänhet icke lyckligt att taga i ett sträck, och ett utskotts egen utveckling riskeras genom alltför mycket av organisatoriska förändringar, i synnerhet om de icke äro av behovet påkallade.

Däremot skulle jag vilja hemställa till den ärade motionären, huruvida han icke skulle kunna rikta sin uppmärksamhet på ett annat, mera yttre förhållande, som också åsyftar inordnandet av utrikesutskottet i den fasta organisationen. Jag tänker därvid på *utrikesutskottets lokaler*. Utrikesutskottet är hemlöst i detta riksdagshus. Det sitter i särskilda utskottets lokaler på nedre botten, medan ett arkitektkontor ockuperat särskilda utskottets lokaler uppe i utskottsvåningen, som skulle just passa för utrikesutskottet. Om den ärade motionären, som hävdar riksdagshusets integritet i dess nuvarande form, ville söka åstadkomma — vilket jag tror han skulle kunna — att *arkitektkontoret bleve utkört* och utrikesutskottet installerat uppe i utskottsvåningen, så komme även i yttre måtto inorganisationen att framhävas.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Den senare angelägenheten tycker jag det är konstitutionsutskottets sak att ta hand om och icke en maktlös motionärs. Det tillkommer väl för övrigt andra att mota ut arkitektkontoret. Den uppgiften behöver inte lastas på en enskild person. Den få »vederbörande» sköta själva.

Utrikesärendena äro i någon mån tacksamma för att den siste talaren uttryckte sympati för motionen, så till vida som han medgav att utrikesutskottets organisation vore otillfredsställande och hoppades, att man genom praxis skulle nå det erforderliga målet. Men jag har visat, att en sådan praxis redan visat sig omöjlig att få till stånd, förrän utrikesutskottet och särskilt

Ang. utrikesutskottets kompetensområde. (Forts.)

dess ordförande ingriper, som han gjorde förra året, då han lirkade till utskottet ett ärende från första lagutskottet. På annat sätt lär det väl icke gå. Men om utrikesutskottet inte ens får lust och tillfälle till en sådan verksamhet på grund av att arkitektkontoret upptar dess lokaler, så är det en så mycket större angelägenhet att åtminstone förflytta arkitektkontoret till någon annan hemvist. Utskottet har det väl ej så trångt, att det ej kan åtminstone uttala sig för, ja kanske rent av påfordra en sådan rimlig åtgärd.

Herr Undén: Herr talman! Jag vill bara för min del säga att jag är fullt medveten om, att de nuvarande bestämmelserna angående utrikesutskottet äro ganska otillfredsställande. De kommo ju också till ganska hastigt i osedvanlig ordning och utan sådan ingående utredning, som annars kommer grundlagsfrågor till del. Jag tror dock i likhet med konstitutionsutskottets ordförande att det finns anledning att se tiden något an och samla erfarenhet, så att man inte genom ändrade bestämmelser tillskapar förhållanden, som icke heller visa sig tillfredsställande.

Herr Lindhagen: Nu har också den siste talaren erkänt, att det egentligen behövs konstitutionella åtgärder, men icke förty anser han att man skall lugna sig något. Det har också motionären nu gjort genom att redan i år taga initiativ till att något skall kunna åstadkommas inom en halv mansålder. Det var på det lugna sättet, som utskottet självt tillkommit.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu förevarande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle till vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga ett förslag till ändrad lydelse av § 37 mom. 1 riksdagsordningen, vilket skilde sig från momentets nuvarande avfattning allenast däri, att de i den av herr Lindhagen i ämnet väckta motionen återgivna slutorden utelämnats.

Sedermera gjordes propositioner jämlikt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i villkoren för statsbidrag till vissa skeppsdockor;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medel för anordnande av vissa försök med generatorgasdrivna automobiler;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av förskottsvis utbetalade merkostnader för vissa byggnadsarbeten för signalregementets förläggning å Lilla Frösunda;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anvisande å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 av anslag till vissa engångskostnader för försvarsväsendets byggnader m. m.; samt

nr 42, i anledning av i statsverkspropositionen under Fonden för förlag till statsverket gjord framställning om anslag till kapitalinvestering för vissa engångskostnader för försvarsväsendets byggnader m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 43, i anledning av väckt motion om visa erinringar i fråga om äskade anslag till försvaret.

Ang. vissa
anslag till
försvaret

I en inom första kammaren av herr *C. Lindhagen* väckt motion (nr 221) hade hemställts, att riksdagen ville dels väsentligen avslå den i fjärde huvudtiteln äskade förhöjningen i anslaget till försvaret, dels ock eventuellt anslå de skiljande miljonerna till produktivt höjande av folkets levnadsstandard, exempelvis genom förbättrade bostadsförhållanden samt återvinning till jordbruket av de »odlingslägenheter» jämte nödig skog, som genom den stora plundringen av Gustav Vasas besparade kronojord i norra delarna av riket gått förlorade för folkförsörjningen genom jordbruk.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet anfört:

»Vad i den föreliggande motionen anförts har utskottet funnit icke vara av beskaffenhet att böra föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Utskottet hemställer, att motionen I: 221 ej må till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag har visserligen förutsett, att utskottet skulle avstyrka min motion om avslag å den i fjärde huvudtiteln äskade förhöjningen i anslaget till försvaret, men utskottet har yttrat, att vad i motionen anförts icke varit av beskaffenhet att böra föranleda någon åtgärd från riksdagens sida. Det är sålunda för utskottet självklart, att vi skola följa med i stormakternas upprustning och kapprustning, och tanken att vi skulle lugna oss något är icke av den beskaffenhet, att därom överhuvud taget kan väckas någon förnuftig motion.

Denna motion har samma syfte att fästa uppmärksamhet på tidens förväntan på en *internationell rättsordning* som andra av mig väckta — vilka dock bli svårare att komma ifrån — men jag medger att den i viss mån är en »okynnemotion». Den sätter ju i fråga riktigheten av den uppfattning, som gripit nationen och partierna, att upprustningen är vår enda fredsfråga, att försvarsfrågan inte på något sätt kan förbindas med fredsfrågan, och att den största frågan för Norden är ett försvarsförbund. Mot detta har jag velat ställa ett fredsförbund, och det är givet att man — som skett i motiveringens utan att dock dra ut några konsekvenser — kan göra sig den frågan, om *Norden gagnar sig själv och världen bäst genom att svara på stormakternas upprustningar genom en egen upprustning eller genom en avrustning*. Jag har visserligen inte lönlöst dragit ut konsekvenserna, men jag menar, att vi åtminstone kunde låta bli att rusta mer än vi beslöto förra året. Det tycker jag, herr talman, är för de nordiska, neutrala småstaterna, vilka nu skola samla sig om någon uppgift, en fråga som verkligen borde kunna förtjäna avseende och icke betraktas såsom liggande på sidan om alla rimligheter. Vi få väl se vilket som gagnar oss mest i längden: denna inbjudan till andra att överfalla oss och komma med sina bombplan bara för att vi ha en handfull bombplan själva, eller en deklaration att vi ställa oss utanför stormakternas förvillelser utan dylikt försvar och därigenom slippa förblöda vare sig till personer eller egendom.

Men, som sagt, jag har inte yrkat på avrustning, ty det tycker jag är dumdrigt, då hela nationen för närvarande inte önskar annat än upprustning, men jag har yrkat på att Norden även skall söka fylla sin uppgift att gentemot stormakterna främja fredens vägar. Därför hemställer jag formellt om bifall till motionen, herr talman, för att åtminstone ett yrkande skall komma till synes.

Ang. vissa anslag till försvaret. (Forts.)

Herr Ström, Fredrik: Herr talman! Jag skulle med största glädje ha velat instämma med min gamle vän Lindhagen i hans krav, om jag kunnat komma till den övertygelsen, att han nu är inne på rätt väg. Jag har ingenting emot att vara med om att vid tillfälle öka anslaget till fredsarbetet och öka det ganska väsentligt, men jag måste säga mig, att vi skulle vara fullkomligt blinda, om vi, i den situation vari Europa och världen nu befinna sig, skulle gå in för att börja nedskära våra försvarsmöjligheter i stället för att stärka dem. Jag skulle önska att det svenska folket hade ekonomiska möjligheter att öka dem ytterligare, utöver vad vi nu göra, för att komma till en större trygghet och säkerhet. Men vi göra ju så gott vi kunna, och blir det ännu svårare tider, antar jag att vi äro eniga om — att herr Lindhagen är enig med oss andra — vad vi måste göra för att värna den svenska friheten och självständigheten. Jag tror att vad regeringen här gjort är i fredens och icke i krigets tjänst.

Herr Borell: Det är möjligt att utskottet borde ha använt ett annat ord i sin motivering än ordet *böra*. För att vara fullt tydlig borde man kanske i stället ha skrivit, att denna motion var av beskaffenhet att icke *kunna* föranleda någon åtgärd från riksdagens sida. Då kanske också herr Lindhagen hade förstått vad utskottet menat. Motionen är nämligen så avfattad, att man icke vet vad herr Lindhagen yrkar. Han yrkar bl. a. att riksdagen ville väsentligen avslå den i fjärde huvudtiteln åskade förhöjningen i anslaget till försvaret. Sådana förhöjningar förekomma på åtskilliga punkter i huvudtiteln, men man får icke veta vilka herr Lindhagen avser. Eventuella yrkanden utan att de olika alternativen äro angivna torde heller icke vara på sin plats i motioner. Herr Lindhagen har tydligen stora pretentioner, om han begär att utskottet skall lämna något annat svar på en så avfattad motion.

Herr Lindhagen: Det är märkvärdigt, herr talman, att man inte får göra ett yrkande som omfattar en enda fixerad summa, nämligen skillnaden mellan den försvarsutgifterna slutade på förra året och den som de sluta på i förslaget detta år — det är en summa man får fram genom subtraktion — utan att man skall nödgas dela upp den på olika poster i försvarsbudgeten. Att jag skrev »väsentligen» var naturligtvis något som utskottet, om det delat min uppfattning, att man inte skulle öka utgifterna ytterligare, kunde ha beaktat; det vill jag inte lägga mig i, ty det är utskottets ensak. Men, herr talman, då på ordet »väsentligen» hänger så mycket, skall jag be att få avstå från ordet »väsentligen» och yrka att riksdagen håller sig inom förra budgetens ram för försvarsutgifterna; sedan må statsutskottet fördela summan efter sitt eget tycke. Inte kan jag portionera ut på olika punkter ett belopp som svarar mot den totalsumma jag vill komma till! Den siste ärade talaren kan väl förstå att det är ett orimligt yrkande, såvida man nämligen inte, vilket ju är meningen, vill lägga krokben för alla försök att i fredsfrågan komma till ett generellt resultat som betyder något.

Herr Borell: Jag tycker att herr Lindhagen skulle ha kunnat nå sitt mål på ett mycket enkelt sätt genom att bara yrka avslag på alla de punkter där förhöjningar begärts; då hade saken varit klar. Nu gör han endast yrkande på *vissa* punkter.

Herr Lindhagen: Då yrkar jag avslag på alla de punkter där förhöjningar nu ha begärts.

Detta är ju ock det enda motionären nu kan hemställa om, då ett *enhälligt*

Ang. vissa anslag till försvaret. (Forts.)

statsutskottet lätit en motion om »vissa erinringar mot försvarsbudgeten» ej komma till bedömande i sammanhang med denna utan — i strid mot parlamentariska lagar och anständigheter — sökt lyncha den i förväg, utbruten ur sitt lagliga sammanhang på sätt nu skett. Ett bedrövligt bevis tycker nog mången menig på partiernas skräck för varje aldrig så liten fredsröst, som vågar sig fram bland *nationens upprustningsfanatism*. Rätteligen skulle påkallats återremiss för laga behandling. Men ett sådant lönlöst yrkande skulle bara minska det dock monumentala i denna lilla tidsbild från Europas blinda väg mot undergången.

Herr **talmannen** yttrade nu: Under överläggningen har herr Lindhagen yrkat »avslag på alla de punkter, där förhöjningar nu ha begärts». Då detta yrkande icke kan anses tillräckligt klart till sin innebörd för att kunna läggas till grund för ett riksdagens beslut, finner jag mig förhindrad att framställa proposition på bifall till yrkandet.

Sedan överläggningen härefter förklarats slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående försvarsberedskap vid statens järnvägar; samt

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av kronan tillhöriga andelar i Skogsforsen och Bellforsen i Åtran m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion angående utredning om ändrade villkor för underhåll från Vadsstena krigsmanshuskassa, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion om anvisande av medel till gäldande i viss utsträckning av maskinisten N. V. Andersson och eldaren I. W. Rahm åliggande retroaktiva befordringsavgifter.

Om statsbidrag till gäldande av vissa pensionsavgifter.

I en till bankoutskottets förberedande handläggning hänvisad, inom första kammaren under nr 30 väckt motion av herr *Heïman* hade hemställts, att riksdagen måtte besluta anslå till maskinisten N. V. Andersson ett belopp å kr. 1,032:30 och till eldaren I. W. Rahm ett belopp å kr. 425:10 som bidrag vid erläggande av retroaktiva pensionsavgifter till respektive pensionskassa.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion I: 30 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **Heïman**: Herr talman! Jag skulle inte ha besvärat kammaren i så stor utsträckning som jag gjort i denna sak, om jag inte ansett, att motionen innebär ett rent rättfärdighetskrav. Motionens yrkande går ut på, att staten skulle anslå vissa bidrag till dessa båda personer, Andersson och Rahm, för gäldande av retroaktiva avgifter till respektive pensionskassa.

I stora drag ligger saken så till, att samtliga vid armén anställda maskinister och eldare från och med den 1 januari 1929 blevo befordrade till ordinarie beställningar. När riksdagen fattade beslut om denna befordran, anslög riks-

Om statsbidrag till gäldande av vissa pensionsavgifter. (Forts.)
dagen samtidigt 60,000 kronor att användas som bidrag till retroaktiva pensionsavgifter för dessa befattningshavare. Samtliga äldre och maskinister, så när som på dessa båda, blevo sålunda befordrade från den 1 januari 1929 och erhöles då av staten vissa bidrag till gäldande av retroaktiva pensionsavgifter. Dessa båda maskinister, som intogo en särställning vid sidan av sina kamrater, voro anställda vid Jönköpings regemente, vilket enligt beslut skulle nedläggas. De voro fortfarande kvar i arméns tjänst till den 1 juli 1929, sålunda ett halvt år efter det deras kamrater blivit befordrade och erhållit statsbidrag till retroaktiva pensionsavgifter, men de erhöles icke befordran till ordinarie tjänst förrän Ryhovs sjukhus övertog etablissemanget den 1 oktober 1933, nära fyra år senare. När de då befordrades, fingo även dessa båda personer erlægga retroaktiva avgifter till pensionskassan, som då var civilstatens änke- och pupillkassa, men i motsats till sina tidigare kamrater erhöles de icke något som helst bidrag till gäldande av dessa avgifter.

I en framställning till Kungl. Maj:t begärde de att komma i åtnjutande av samma förmån som deras förutvarande kamrater. Kungl. Maj:t begärde yttrande av civilstatens änke- och pupillkassa, som framhöll, att kassans reglemente icke tillät nedsättning eller avskrivning av avgifterna. Utskottet har citerat kassan så långt, men icke citerat vad kassans styrelse vidare yttrade. Kassans styrelse sade i fortsättningen, att ett bifall till deras hemställan kunde ske, därest staten ställde särskilda medel till förfogande i likhet med vad som skedde 1928. Till följd härav väckte undertecknad en motion 1935 om ett bidrag i samma utsträckning som de övriga maskinisterna och älderna fått även till dessa båda. Motionen blev på förslag av bankoutskottet avslagen av riksdagen. Bankoutskottets avslagsyrkande motiverades med att ett bifall kunde innebära ett prejudikat, som skulle kunna medföra vissa icke önskvärda konsekvenser. Utskottet yttrade vidare: »Att jämställa dessa fall, då det gällt en hel grupp befattningshavare, vilkas anställningsform ändrats från icke-ordinarie till ordinarie, med de i motionen avsedda fallen beträffande Andersson och Rahm synes utskottet näppeligen kunna ifrågakomma.»

Ja, det är just på den punkten min uppfattning och utskottets uppfattning gå fullständigt isär. Utskottet anser fallet med dessa båda vara ett fullständigt enskilt fall. Det kan jag däremot, herr talman, icke anse. Hela den grupp, som de tillhört ända sedan 1914, fick befordran den 1 januari 1929, och dessa båda stodo fortfarande kvar i arméns tjänst, men de erhöles icke befordran, beroende på att regementet lagts ned. De ha dock hela tiden i fortsättningen varit i statens tjänst.

Jag väckte på nytt en motion i ärendet 1936 och fick då även herr Fast i andra kammaren att väcka en liknande motion. Under debatten i denna kammare 1936 var det flera av de närvarande ledamöterna, som instämde i min uppfattning i sak och rådde mig att komma tillbaka med motionen ännu en gång. Vissa utskottsledamöter voro vid detta tillfälle också ganska tveksamma, huruvida utskottets uppfattning kunde vara riktig. Jag fick icke yrka bifall till motionen i kammaren 1936, beroende på att jag icke upptagit något bestämt belopp i motionens kläm, varför frågan även då föll.

Nu återkommer jag med motionen i år och har därvid upptagit ett bestämt yrkande i fråga om de belopp, som det rör sig om. Anderssons retroaktiva avgifter till kassan belöpa sig till 2,533 kronor 20 öre, och denna summa skall han inbetala under loppet av fem år, d. v. s. med cirka 500 kronor årligen av den lilla lön han faktiskt har. Det är att märka, att Andersson skall betala dessa pensionsavgifter med 500 kronor om året under två år, sedan han uppnått pensionsåldern; av pensionen, som utgår med 1,800 kronor, har han

Om statsbidrag till gäldande av vissa pensionsavgifter. (Forts.)

då endast 1,300 kronor att leva av. Rahms samtliga retroaktiva avgifter uppgå till 1,288 kronor 20 öre. Jag har i motionen icke begärt, att de skulle erhålla bidrag till retroaktiva pensionsavgifter ända till den 1 oktober 1933, då de blevo befordrade, utan endast i samma utsträckning som deras kamrater erhållit, d. v. s. till den 1 januari 1929. Jag anser detta vara en ganska rimlig begäran.

Ja, herr talman, jag kan inte finna, att det skulle kunna bli så oerhört stora konsekvenser av ett bifall till denna framställning. I motsats till utskottet betraktar jag nämligen icke dessa båda fall såsom isolerade, utan jag anser att de äro att hänföra till samma grupp som de verkligen tillhörde 1929 och som då erhöll befordran. Som jag förut förklarat, anser jag att detta är ett rättfärdighetskrav, som riksdagen icke borde motsätta sig. Riksdagen borde tvärtom bifalla den i motionen gjorda hemställan.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Åkerberg: Herr talman! Såsom motionären redan meddelat, har denna fråga varit föremål för riksdagens behandling ett par gånger förut. Det är riktigt, som han säger, att det rått någon tveksamhet hos en och annan ledamot beträffande vad han kallar »rättfärdighetskravet» i detta fall. Men utskottet har i år inte kunnat finna, att det anförts något nytt, vägande skäl för att nu bifalla motionen, då utskottet och riksdagen förut ställt sig avvisande. Däremot kan man säga, att det tillkommit ett skäl för att inte nu göra någon ändring.

Herr Heüman sade, att Andersson skulle betala denna avgift efter inträddandet i pensionsåldern. Utskottet meddelar emellertid i sitt utlåtande, att Andersson har blivit pensionerad den 1 april 1936, och enligt författningen av den 4 juni 1937 har han med anledning därav befriats från erläggande av återstående belopp, 633 kronor 30 öre. Han är alltså nu fri från alla ytterligare avgifter för denna familjepensionering. Vad Rahm beträffar, är han nära nog framme vid gränsen för sin betalningsskyldighet. Han betalar den sista summan, 171 kronor 76 öre, i september i år. Vid sådant förhållande finnes det knappast någon anledning för riksdagen att ändra sin förutvarande ståndpunkt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Heüman: Ja, herr talman, det är riktigt som utskottets ordförande säger, att något nytt icke framkommit i motionen sedan föregående gång den var före, men jag berörde i mitt förra anförande, varför den kommit upp i år. Det beror därpå, att jag 1936 icke fick yrka bifall till motionen med anledning av att summorna icke voro upptagna i motionens kläm.

Det är också riktigt, som utskottets ordförande säger, att en viss avskrivning av avgifter skett, men detta belopp motsvarar icke den summa Andersson skulle erhållit, om han hade fått samma bidrag som sina tidigare kamrater. Det fattas ändock 400 kronor. Det räcker alltså icke med dessa 633 kronor, som han nu fått avskrivna.

Dessa båda befattningshavare, som utan egen förskyllan kommit i denna situation, känna sig litet förundrade över att riksdagen skall behandla just dem på detta sätt. De anse, att de blivit orättfärdigt behandlade, och den uppfattningen går det inte att ta dem ur. Jag är själv rent personligen av samma uppfattning.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under

Om statsbidrag till gäldande av vissa pensionsavgifter. (Forts.)
 behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av bankoutsrottets utlåtande nr 7, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om pension åt eldaren och gårdskarlen vid riksbankens avdelningskontor i Linköping Anders Petter Kvist, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. provisorisk arvodesförhöjning åt riksdagens personal. Föredrogs ånyo bankoutsrottets utlåtande nr 8, angående provisorisk arvodesförhöjning under 1938 års riksdag åt den hos riksdagen tillfälligt anställda personalen.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen, med bifall till herrar talmäns i ämnet framlagda förslag, måtte besluta, att provisorisk arvodesförhöjning skulle under 1938 års riksdag tills vidare, intill dess annorlunda kunde varda av riksdagen bestämt, utgå till envar befattningshavare hos riksdagens kamrar, utskott och kansli med belopp av 54 kronor för månad, skolande arvodesförhöjningen beräknas och utbetalas på sätt i avlöningsbestämmelserna för riksdagens personal föreskrevs om arvode.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Det är ett par erinringar jag har att göra mot detta utskottsbetänkande. Den ena är, att man gör en provisorisk arvodesförhöjning 1938 tills vidare, fast man i motiven säger, att man förväntar en definitiv arvodesreglering 1939. Mig förefaller det som om man borde kunnat låta anstå med denna arvodesförhöjning, tills man fått pröva frågan i dess helhet.

Den andra erinringen, som jag har att göra, herr talman, är den, att när man nu skall göra en sådan arvodesförhöjning, som här är i fråga, så gör man den genomsnittligt lika för alla. Tabblån på sid. 7 i betänkandet visar ju, att det högsta beloppet, som skulle kunnat komma i fråga, är 63 kronor, det lägsta 38 kronor; då tar man medeltalet, 54 kronor, och så få alla lika mycket. Man säger, att det bara är ett provisorium och att åtgärden därför ej har så stor betydelse. Men enligt min mening betyder det ganska mycket, varje avsteg på fördärvets väg, och detta är ett sådant. Här betyder det, att man genomsnittligt höjer med samma belopp för alla, oavsett vad för grundlön eller grundarvode de ha. Det förefaller mig icke vara riktigt. Och har man gjort detta som ett provisorium, så är steget litet till att betrakta det som något definitivt. Man kan då åberopa, att åtgärden redan är vidtagen.

Den tredje erinring, som jag i förbigående vill göra, är den, att det icke finnes något skäl, varför riksdagens befattningshavare skola ha detta tillägg blott därför, att statens befattningshavare i Stockholm fått en del tillägg. Riksdagens befattningshavare äro dock icke fast anställda. De äro anställda för de fem månader, som riksdagen varar, och det är icke deras huvudsakliga verksamhet. Mig förefaller det vara alldeles oriktigt att anlägga sådana synpunkter, som utskottet gjort.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Åkerberg: Herr talman! Bankoutsrottet har betraktat detta förslag som en enkel konsekvens av den provisoriska avlöningsförstärkning, som statens övriga befattningshavare ha erhållit. Jag kan inte förstå, att det exi-

Ang. provisorisk arvodesförhöjning åt riksdagens personal. (Forts.)
sterar någon principiell skillnad mellan de löner, som utgå till riksdagens befattningshavare, och de löner, som utgå till statens övriga befattningshavare, därför att — om jag fattade herr Reuterskiöld rätt menade han så — befattningshavarna här i riksdagen endast tjänstgöra en viss del av året. De äro ju i alla fall, under den tid de tjänstgöra, hänvisade att ha sin existens på dessa löner. Beträffande deras löner gälla samma lagar som beträffande löner, vilka utgå under hela året.

Vad sedan generaliseringen beträffar, så är det ju, måste jag erkänna, en bekvämlighetsåtgärd. Här är fråga om en provisorisk åtgärd, som kommer att efterträdas av en definitiv, när man hunnit få erfarenhet av det sätt, på vilket statsmakterna ämna definitivt lösa lönefrågan för andra befattningshavare i statens tjänst.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 4 juni 1937 (nr 305) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 11, angående regleringen för budgetåret 1938/39 av utgifterna under riksstatens elfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensionsväsendet, utom i vad angår anslaget till allmänna indragningsstaten.

Punkterna 1—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för statsmeteorologen T. H. P. Bergeron att för placering i löneklass tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa anslag till rikets allmänna kartverk; och

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till Lyngsjöns vattenavledningsföretag i Östergötlands län.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Herr statsrådet *Westman* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 135, angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa reparationsarbeten å statens växtskyddsanstalt tillhöriga byggnader vid Bergshamra;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från viss betalningsskyldighet på grund av statsbidrag till ett avdikningsföretag inom Frändefors socken av Älvsborgs län;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till Hunserödsbäckens regleringsföretag i Munka-Ljungby socken av Kristianstads län;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående särskilt bidrag till Sveriges utsädesförening för vissa förädlings- och odlingsförsök; samt

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av nionde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i lagen den 7 juni 1934 om allmänna vägar.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

I de likalydande motionerna I: 117 av herr *Eskhult* och II: 215 av herr *Hallagård* hade hemställts, att riksdagen ville dels besluta sådan ändring av lag om allmänna vägar § 36, att snöplogfogde skulle för tre år i sänder utses av vägstyrelsen, dels hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående utvidgande av de skyldigheter att utgöra snöploglag, som lag om allmänna vägar § 24 stadgade till att omfatta även andra än ägare eller brukare av jordbruksfastigheter.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på åberopade grunder hemställt, att motionerna I: 117 och II: 215 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr Tjällgren: Herr talman! Då jag, såsom framgår av utskottsutlåtandet, varit med om behandlingen av denna fråga i utskottet, men icke står an-tecknad som reservant, är det klart, att jag icke har annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan. Men det är i alla fall ett par rader i utskottets motivering på denna punkt, som jag anser mig böra yttra några ord om.

I motionerna I: 117 och II: 215 ha yrkats vissa ändringar i 1934 års väglag. Det är väl närmast 24 §, som motionärerna ansett vara i behov av ändring. I denna paragraf heter det bland annat: »För ordnande av vinterväghållningen å landet skola, om vägstyrelsen så finner erforderligt, till snöploglag indelas lämpligt belägna och i övrigt tjänliga jordbruksfastigheter». Och i nästa punkt står det: »Indelning till snöploglag skall ske så, att de fastigheter, som för ändamålet kunna anlitas, bliva i möjligaste mån lika därtill nyttjade samt att ploglags vägsträcka förlägges så nära ploglagets fastigheter som möjligt. Besvär, som enligt vad nu är sagt vilar å fastighet, åligger den, som brukar fastigheten.»

Ang. viss
ändring i
väglagen.

Ang. viss ändring i väglagen. (Forts.)

Nu anför utskottet såsom motivering för sitt yrkande om avslag på dessa motioner bland annat: »De bestämmelser härom» — d. v. s. om vinterväghållning — »som emellertid upptogs i väglagen, torde närmast få betraktas såsom en beredskapsanordning. Att därvid jordbruksfastigheterna utsetts att bilda snöploglag har förestavats därav att hos dessa finnes tillgång till dragare och arbetskraft. Någon extra tunga för jordbrukarna kan detta förhållande icke anses innebära, eftersom full ersättning beräknas skola utgå för utfört arbete.» Ja, det är ju riktigt, att det skall utgå ersättning för utfört arbete, men jag vill i alla fall sätta i fråga, om det är riktigt att i närvarande tid ålägga vissa yrkesgrupper att till äventyrs mot sin vilja tvångsvis utföra arbete. Jag har endast velat anföra detta för att få till protokollet antecknat, att jag inte gillar detta utskottets uttalande. Jag erkänner gärna, att jag i utskottet icke gjorde något yrkande om ändring på denna punkt, utan det gick mig förbi vid justeringen. Men jag har velat begagna tillfället att förklara, att jag som sagt inte gillar detta uttalande, och jag anser mig så mycket hellre kunna göra det, som jag, när vi 1934 behandlade väglagen i det särskilda utskottet, yrkade, att denna bestämmelse om snöploglag inte skulle införas.

Herr **Sederholm**: Herr talman! Den siste ärade talaren har här egentligen inte vänt sig mot själva bestämmelsen, utan endast mot formuleringen av det uttryck, som förekommer i motiveringen för utskottets avslagsyrkande. Det är ju så, att det innebär en förpliktelse för jordbruksfastigheterna att företaga sådan plogning, när vägstyrelsen eller vederbörande myndigheter finner sådant påkallat. Men det är en praktisk anordning, därför att man har ansett, att just de, som äro i närheten och förfoga över resurser för utförande av plogningen, böra vara skyldiga att göra detta. Och då arbetet i regel inte bara betalas väl, utan till och med ofta överbetalas, kan jag knappast säga, att det är en tunga, utan snarare en förmån. Jag vet, att det förekommit fall, där det finnes ploglag kvar — det är inte på så många ställen — då vederbörande klagat över att de inte blivit utkallade till plogning, utan där man i stället plogat med maskinplogar, och de ha sagt, att de sålunda gått miste om den förmån de haft genom att utföra vinterarbete med snöplogning mot god ersättning. Fallet är ungefär analogt med det, då lantbrukare inte få köra grus och gå miste om förtjänsten på gruskörning, som verkställes på annat sätt. Då betrakta jordbrukarna det som en förlust att inte få begagna detta tillfälle till extraförtjänst.

Nu är det inte meningen, att ersättningen skall vara något verkligt överpris, men det är i alla fall en ersättning, som inte endast utgör skälig timpenning utan även en ersättning för den beredskap, som vederbörande äro skyldiga att stå i för utförande av detta arbete. Jag nämner detta som en förklaring till utskottets motivering.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan. Något annat yrkande har ju inte heller framställts.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 3 och 4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en telegrafverket tillhörig fastighet i Hagalunds municipalsamhälle;

Första kammarens protokoll 1938. Nr 14.

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överflyttande av vissa till kronoparken Strömsholm hörande områden från domänstyrelsen till lantförsvarets förvaltning;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett kronan tillhörigt markområde i Boden;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa statens järnvägar tillhöriga markområden m. m.; samt

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Föredrogos och bordlades på begäran Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 127—129, 135, 137 och 138.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 243, av herr *Asplund*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till avtal med Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolag och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund;

nr 244, av herr *Hansén* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till avtal med Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolag och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund; samt

nr 245, av herr *Hansén* m. fl., om åtgärder för åstadkommande av ökad utskjeppning av lapplandsmalm över svensk hamn.

Anmäldes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 52, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 4 juni 1937 (nr 305) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 9 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 56, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 5 mars 1937 (nr 61) angående åtgärder för att förhindra frivilligas deltagande i inbördeskriget i Spanien m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett den 5 november 1937 mellan Sverige och Siam avslutat vänskaps-, handels- och sjöfartsavtal.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 56, att utskottets hemställan i utlåtande nr 1 samt, i fråga om förslaget nr 57, att utskottets hemställan i utlåtande nr 2 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtande nr 47, i anledning av vissa i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1938/39; ävensom

första lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckt motion angående viss ändring i lagen om tillsättning av prästerliga tjänster;

nr 12, i anledning av väckt motion angående jämställande i rättsligt avseende av barn utom äktenskap med barn inom äktenskap;

nr 13, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om adoption;

nr 14, i anledning av väckt motion om utredning rörande legalisering i större utsträckning av varaktiga förbindelser av äktenskaplig natur;

nr 15, i anledning av väckt motion angående konsolidering av industri- och handelsföretag till mötande av en kommande lågkonjunktur; samt

nr 16, i anledning av väckt motion angående ändring i visst avseende av gällande bestämmelser om val av nämndemän och om val av ägodelningsnämndemän.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.03 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
